

Eiropas Savienības tiesību piemērošana Latvijā***

Dr.iur. Žukova Gaļina

Asociētā profesore, Rīgas Juridiskā augstskola,
juridiskā konsultante birojā "Raidla, Lejiņš & Norcous"

1. Ievads

2007. gadā Eiropas Komisija (EK) nāca klajā ar paziņojumu "Rezultātu Eiropa - Kopienas tiesību aktu piemērošana".¹ Šajā paziņojumā ir paredzēts:

"Eiropas Savienības pamatā ir tiesības, savu politiku tā īsteno ar tiesību aktiem, un tā pastāv, jo ievēro tiesiskumu. Cik lielā mērā tai izdosies sasniegt līgumos un tiesību aktos izvirzītos mērķus - tas ir atkarīgs no tā, cik efektīvi dalībvalstis piemēros Kopienas tiesību aktus. Tomēr likumiem tikai tādā gadījumā ir jēga, ja tos pareizi piemēro un ievieš. [...] Nespēja reaģēt uz šo izaicinājumu vājinās Eiropas Savienības pamatus. Ja tiesību aktus pareizi nepiemēro, pastāv risks, ka netiks sasniegti Eiropas politikas mērķi un līgumos garantētās brīvības varēs īstenot tikai daļēji. [...]"

Proti, bieži ir nācies dzirdēt apgalvojumu, ka ES mērķu īstenošanas veiksmē lielā mērā ir atkarīga no pareizas un efektīvas Eiropas tiesību piemērošanas. Šī piemērošana notiek dažādos līmeņos. Tomēr galvenais un vissvarīgākais ir pats pirmais - valsts līmenis. Kvalitāte, ar kādu ES tiesības tiek transponētas valsts tiesību sistēmā, tas, kā valsts ierēdņi piemēro šīs tiesības, un tas, kā šīs tiesības interpretē valsts tiesas, ir indikatīvi pārbaudījumi, pēc kuru rezultātiem ES pilsoņiem veidojas viedoklis par Eiropas Savienību.

Šis raksts piedāvā lasītājam ieskatu ES tiesību piemērošanā Latvijā.² Tajā ir aplūkotas divas nozīmīgas tēmas: ES tiesību piemērošana Latvijas tiesās un Latvijas piedalīšanās tiesvedībā Eiropas Kopienas tiesā (EKT) Luksemburgā. Rakstā minēto judikatūru galvenokārt ir radījušas augstāko instanču tiesas, jo šo tiesu nolēmumi parasti ir vieglāk pieejami. Turklāt tās ir pēdējās instances tiesas, kuras rada paraugpraksi zemākajām tiesām.

Šajā darbā nav aplūkots tas, kā citas valsts iestādes ievieš ES tiesības. Šajā sakarā gan sevišķi interesanti būtu apskatīt, kā ES tiesības piemēro Konkurences padome.³ Piemēram, tiek ziņots, ka līdz šim nevar teikt, ka Konkurences padome aktīvi pieņemtu lēmumus, pamatojoties uz ES tiesību normām, lai gan, kā norāda daži autori, ES tiesību pārkāpumi ir skaidri redzami.⁴ Viens no tā ticamiem skaidrojumiem ir tas, ka (līdzīgi kā valsts atbalsta praksi pretēji ES tiesībām) "Latvija ir mazs tirgus, kurā atsevišķās ekonomikas nozarēs ir ļoti maz dalībnieku vai pat tikai viens liels dalībnieks, kurš, protams, saņem atbalstu, un neviens to nevar apstrīdēt".⁵ Taču padziļināta šīs prakses izpēte jāatstāj vēlākiem pētījumiem.⁶

Pirms šī raksta tēmas analīzes īsi aplūkots ES tiesību ieviešanas process Latvijā, kā arī dots īss skaidrojums par Latvijas tiesu sistēmu un starptautisko tiesību vietu Latvijas tiesību sistēmā.

2. ES tiesību ieviešana valsts tiesību aktos

Drīz pēc neatkarības atgūšanas 1990. gadā⁷ Latvija izteica vēlmi pievienoties Eiropas Kopienas dalībvalstu saimei. To veicināja tā laika politiskās norises: krita Berlīnes mūris, Padomju Savienība jau piederēja pagātnei, Amerikas Savienotās Valstis un Rietumeiropa ar sajūsmu uzņēma Centrālās un Austrumu Eiropas valstu (CAEV) apņēmību virzībā uz demokrātiju un tirgus ekonomiku.

CAEV pakāpeniskās tuvināšanās procesu ES noteica vairāki saistoši tiesību, kā arī politiski-deklaratīvi dokumenti. Tomēr tikai ar Eiropas Asociācijas līgumiem ("Eiropas

līgumi"),⁸ kas deviņdesmito gadu vidū tika parakstīti starp trim Eiropas Kopienām, katru to dalībvalsti, no vienas puses, un attiecīgo ES kandidātvalsti, no otras puses, ES oficiāli ir atzinusi šo valstu mērķi pievienoties ES un pēdējās gatavību pieņemt jaunus biedrus, tiklīdz ir izpildīti Kopenhāgenas pievienošanās kritēriji. Tieši Eiropas līgumi radīja iespējamiem kandidātiem pienākumu tuvināt savus tiesību aktus Kopienų *acquis*.

Šāda tiesiskā tuvināšanās notika saskaņā ar valstu Kopienų *acquis* pārņemšanas plāniem (*National Plan for the Approximation of Legislation with the Community acquis*), savukārt abpusējas likumdošanas saskaņošanas komitejas rūpīgi pārraudzīja progresu.

Tagad, kad Latvija ir pilntiesīga ES dalībvalsts, tās tiešs pienākums ir piemērot ES tiesības un pielāgot savus tiesību aktus Savienības tiesību aktiem, tiklīdz Briselē tiek pieņemtas jaunas tiesību normas. Tieslietu ministrija ir koordinējošā un kontroles iestāde ES tiesību normu transponēšanai Latvijas tiesību aktos. Tieslietu ministrija ir izstrādājusi vairākas iniciatīvas ātrākam un kvalitatīvākam transponēšanas procesam.⁹

Apjoma ziņā ES tiesību normu transponēšanā Latvija ir viena no vadošajām valstīm visā ES: saskaņā ar datiem, ko EK ir publicējusi 2008. gada sākumā, Latvija ir ceturrtā veiksmīgākā ES direktīvu ieviešēja.¹⁰ 2008. gada janvārī Tieslietu ministrija ziņoja, ka ir aizkavējusies (tikai) 22 direktīvu ieviešana Latvijas tiesību aktos.¹¹ Tomēr šāda drudžaina transponēšana bieži vien nozīmē sliktu kvalitāti - jaunpieņemtos tiesību aktos nereti tiek kritizēta tiesību normu daļēja ieviešana, nabadzīga valoda (sniedzot tikai pāris piemēru).

Ir pašsaprotami, ka pareiza ES tiesību normu ieviešana ir atkarīga gan no civildienesta darbiniekiem, gan no tiesnešiem, gan arī no tā, vai uz ES tiesību normām atsaucas advokāti savu klientu tiesību aizsardzībā. Jāpieņem, ka vairumā gadījumu valsts tiesas piemēro ES tiesību normas, kas jau ir transponētas valsts tiesību aktos un tikai izņēmuma gadījumos tiesnesis (vai tiesneša palīgs) veic aplūkojamās tiesību normas salīdzinošu analīzi attiecībā pret citām pieejamām valodu versijām. Tas ir viens no iemesliem, kādēļ ES tiesību normu pareizas transponēšanas darbs ir tik būtisks.

3. ES tiesību piemērošana valsts tiesās

3.1. Ievada norādes

Kā jebkurā citā jaunajā ES dalībvalstī, arī Latvijā notika plaša tiesnešu apmācība ES tiesībās un ES jautājumos kopumā. Šī apmācība tika organizēta atbilstoši dažādām iniciatīvām un ar dažādu organizāciju palīdzību, piemēram, izmantojot EK instrumentu *TAIEX*,¹² ar Latvijas Tiesnešu mācību centra,¹³ Valsts administrācijas skolas¹⁴ un Rīgas Juridiskās augstskolas Tālākizglītības centra¹⁵ palīdzību. Galvenā uzmanība visu šo iestāžu mācību programmās bija - un joprojām ir - pievērsta dažādām ES tiesību nozarēm. Tapa dažas juridisku publikāciju, kurās latviešu valodā ir skaidrotas ES tiesības.¹⁶

Tomēr no teorijas līdz praksei ir tāls ceļš. Lai gan var teikt, ka ES tiesību un valsts tiesību savstarpējās mijiedarbības pamatprincipi, piemēram, ES tiesību pārākums vai tiešā iedarbība, ir zināmi un principā tiek pieņemti, joprojām pastāv atsevišķas grūtības to praktiskajā ieviešanā Latvijas tiesās. Pat Satversmes tiesas un Augstākās tiesas nolēmumi neattīstās īpaši saskanīgi. Taču, kā tiks pierādīts, var nošķirt atsevišķu nolēmumu, kuros skarta Eiropas tiesību piemērošana, pamatojumu virzienus.

Salīdzinājumā ar iepriekšējiem gadiem atsauču skaits uz ES tiesībām un EKT judikatūru pakāpeniski pieaug. Tomēr tas nenozīmē, ka šī tendence būtu raksturīga visām Latvijas tiesām. Zināma nepatika nav nekāds pārsteigums.¹⁷ Kā minēts pagājušajā gadā "Jurista Vārdā" publicētā rakstā, "[i]r grūti paredzēt, cik atsaucīgas Latvijas tiesas būs pret prasījumiem, kas ir balstīti uz direktīvām raksturīgo horizontālo vai netiešo iedarbību. [...] šāda veida juridiskā argumentācija, kura balstīta uz Eiropas tiesībām, tiesām varētu būt neierasta un, kā viss jaunais, pieņemama lēnām un bez sevišķa entuziasma".¹⁸

Piemēram, vienā no lietām, kurā prasītājs pamatoja prasību uz direktīvu, ko likumdevējs noteiktajā termiņā nebija transponējis Latvijas tiesību aktos, tiesa nosprieda:

"Jāatzīmē, ka, izskatot pieteikumu par prasības nodrošināšanu, nav pamata piemērot [...] direktīvu [...], jo tā nav iestrādāta Latvijas likumdošanā, bet direktīvas normu tieša piemērošana nav pieļaujama."¹⁹

Vienā no lietām, kurā nolēmums tika pieņemts 2005. gada sākumā,²⁰ Augstākās tiesas Senāts sajauca divas Eiropas organizācijas - Eiropas Padomi un Eiropas Savienības Padomi. Lemjot par pārmērīgu procentu apmēru, ko prasīja viena no pusēm, Senāts pats pēc savas iniciatīvas atsaucās uz Eiropas Padomes Statūtiem un Eiropas Padomes Ministru komitejas Rezolūciju (78)3 par soda klauzulām civiltiesībās. Turpinājumā Senāts norādīja, ka saskaņā ar Eiropas Kopienų tiesas pastāvīgo judikatūru (Senāts atsaucās uz Lietu C-333/88 *Grimaldi/Fonds des maladies professionnelles*) valsts tiesām ir pienākums interpretēt valsts tiesību aktus, ņemot vērā pieņemtos ieteikumus, un tāpēc netiešās iedarbības princips ir piemērojams arī ieteikumiem. Tādējādi Senāts, pirmkārt, norādīja uz Eiropas Padomes tiesību aktiem un, otrkārt, piemēroja tiem tiesību principu, kuru radījusi Eiropas Savienības EKT.

Šādas kļūdas juridiskajā pamatojumā zināmā mērā ir nenovēršamas posmā, kad valsts tiesas mācās, kā piemērot ES tiesības. Tomēr ir svarīgi arī nodrošināt, ka augstākās tiesu instances konstatē un izlabo šādas kļūdas.

Nevar pārvērtēt, cik svarīgi ir, lai tiesas pareizi interpretētu un piemērotu ES tiesības. Tāpat ir nepieciešams, lai tiesas un valstis zinātu, ka valsts tiesu judikatūra, kura ir pretrunā ES tiesībām, ir kvalificējama kā ES tiesību pārkāpums un tādējādi tā var radīt valsts atbildību.²¹

3.1.1. Latvijas tiesu sistēma

Pirms aplūkot to, kā valsts tiesas piemēro ES tiesības, daži vārdi ir jāsaka par tiesu sistēmas uzbūvi Latvijā.

Likumā "Par tiesu varu"²² ir paredzēts, ka parastās tiesas aptver trīs pakāpju tiesas (kopā ir 42 tiesas): rajonu (pilsētu) tiesas (35), apgabaltiesas (6) un Augstāko tiesu. Zemākas pakāpes tiesu nolēmumus var pārsūdzēt augstākas pakāpes tiesās. Augstākās tiesas Senāts (vairumu judikatūras, kas apskatīta šajā rakstā, ir radījis Senāts), kas ir augstākā tiesu iestāde Latvijā, darbojas kā kasācijas instances tiesa (zemākas tiesas nolēmuma likumības pārbaude) lietās, kuras izskatījušas Augstākās tiesas palātas, apgabaltiesas un rajonu (pilsētu) tiesas.

Satversmes tiesa²³ nav apelācijas instances tiesa, jo tās pilnvaras aprobežojas ar pārbaudi par likumu un starptautisko līgumu, kuriem Latvija pievienojusies, atbilstību Satversmei. 2004. gada februārī Latvijā darbu sāka administratīvās tiesas. Administratīvās tiesas izskata sūdzības par valsts pārvaldes iestāžu un amatpersonu rīcību, kā arī strīdus, kas rodas administratīvi tiesiskajās attiecībās.

3.1.2. Eiropas un starptautiskās tiesības Latvijas tiesību sistēmā

Kad Latvija gatavojās pievienoties ES, nācās risināt vairākus jautājumus par Latvijas dalības ES atbilstību Latvijas Satversmei. Notika dedzīgas diskusijas par to, vai Latvijas dalība ES ietekmēs Satversmes 1. un 2. pantu, kuros ir noteikts, ka Latvija ir neatkarīga demokrātiska republika un ka Latvijas valsts suverēnā vara pieder Latvijas tautai. Beigās tika nolemts, ka Latvijas dalība ES neapdraud šīs Latvijai svētās normas,²⁴ lai gan diskusijas šai jomā joprojām turpinās.

Šajā sakarā ir jāmin Satversmes 68. pants, kas grozīts pirms pievienošanās ES:

"Visiem starptautiskiem līgumiem, kuri nokārto likumdošanas ceļā izšķiramus jautājumus, nepieciešama Saeimas apstiprināšana.

Slēdzot starptautiskus līgumus, Latvija nolūkā stiprināt demokrātiju var deleģēt starptautiskām institūcijām daļu no valsts institūciju kompetences. Starptautiskus līgumus, kuros starptautiskām institūcijām tiek deleģēta daļa no valsts institūciju kompetences, Saeima var apstiprināt [...]. Latvijas dalība Eiropas Savienībā izlemjama tautas nobalsošanā, kuru ierosina Saeima. Ja to pieprasa vismaz puse Saeimas locekļu, būtiskas izmaiņas nosacījumos par Latvijas dalību Eiropas Savienībā izlemjamas tautas nobalsošanā."

Jauno Lisabonas jeb ES Reformu līgumu Saeima ratificēja 2008. gada 8. maijā. Tautas nobalsošana šajā jautājumā netika rīkota. Viens no bieži dzirdamiem skaidrojumiem ir tāds, ka pirms pievienošanās ES Konstitucionālā līguma izstrāde jau bija pabeigta un tādējādi tautas nobalsošanā, par Latvijas dalību ES balsojot ar "jā", iedzīvotāji netieši piekrita Konstitucionālajam līgumam. Tāpēc Lisabonas līguma - Konstitucionālā līguma aizstājēja - ratifikācijas procedūra bija tāda pati kā procedūra, kāda notiktu, ja Francijas un Nīderlandes vēlētāji nebūtu noraidījuši Konstitucionālo līgumu. Šis lēmums, protams, ir jāvērtē Latvijas pašreizējās politiskās un ekonomiskās situācijas kontekstā.

Atbilde uz jautājumu par ES tiesību vietu Latvijas tiesību sistēmā ir sniegta saistībā ar vispārējo starptautisko tiesību vietu un lomu valsts tiesību sistēmā. Kā norādīts, pamatnoteikumi par starptautisko tiesību statusu Latvijā pirmām kārtām un galvenokārt ir paredzēti Satversmē (68. pantā). Turklāt saskaņā ar 1994. gada likuma "Par Latvijas Republikas starptautiskajiem līgumiem"²⁵ 13. pantu, ja starptautiskajā līgumā, kuru Saeima ir apstiprinājusi, paredzēti citādi noteikumi nekā Latvijas Republikas likumdošanas aktos, tiek piemēroti starptautiskā līguma noteikumi. Līdzīgi Satversmes tiesas likumā (16. panta 2. un 6. punktā) ir noteikts, ka nacionālajām normām ir jāatbilst Latvijas noslēgtajiem starptautiskajiem līgumiem, savukārt pēdējiem ir jāatbilst Satversmei.²⁶

Saskaņā ar grozījumiem Administratīvā procesa likumā,²⁷ kuri tika pieņemti 2004. gadā, īsi pirms Latvijas pievienošanās ES, "Eiropas Savienības (Kopienas) tiesību normas piemēro atbilstoši to vietai ārējo normatīvo aktu juridiskā spēka hierarhijā" (APL 15. panta 4. daļa). Līdzīgos - 2004. gada - grozījumos Civilprocesa likumā²⁸ tiesām ir uzlikts juridisks pienākums izspriest civillietas "saskaņā ar likumiem un citiem normatīvajiem aktiem, Latvijas Republikai saistošiem starptautiskajiem līgumiem un Eiropas Savienības tiesību normām" (CPL 5. panta 1. daļa). ES tiesību pārākuma princips ir ietverts CPL 5. panta 3. daļā, kas noteic: "Ja attiecīgo tiesību jautājumu regulē Eiropas Savienības tiesību normas, kas ir tieši piemērojamas Latvijā, Latvijas likumu piemēro, ciktāl to pieļauj Eiropas Savienības tiesību normas." Tomēr nav īsti skaidrs, ko likumdevējs ir domājis, iekļaujot vārdus "kas ir tieši piemērojamas Latvijā", un vai "tiešā piemērojamība" ir (vai nav) lietota kā sinonīms "tiešajai iedarbībai".²⁹ Nav tieši skaidrs, vai vārdi "Eiropas Savienības tiesību normas, kas ir tieši piemērojamas Latvijā" nozīmē to, ka uz daļu ES tiesību netiek attiecināts "augstāku normu" statuss attiecībā uz pretrunā esošiem Latvijas noteikumiem? Būs interesanti vērot, kā šo normu interpretēs valsts tiesas.

Noteikums par starptautisko tiesību pārākumu pār pretrunā esošām valsts tiesību normām ir apstiprināts arī judikatūrā. Vienā no lietām Satversmes tiesa uzsvēra:

"Tiesību normas piemērotājam, arī tiesai, konstatējot pretrunu starp starptautisko tiesību normu un Latvijas nacionālo tiesību normu, jāpiemēro starptautiskā tiesību norma."³⁰

Šis starptautisko tiesību normu prioritātes nostiprinājums valsts tiesībās un judikatūrā nenozīmē, ka ES tiesības kopumā tiktu pieņemtas un pildītas bez nosacījumiem.³¹ Jau pirms dažiem gadiem daži zinātnieki neizslēdza iespēju, ka kādu dienu konstitucionālā tiesa varētu nonākt pati pie sava "Māstrihtas nolēmuma", atsaucoties uz slaveno Vācijas Konstitucionālās tiesas nolēmumu.³² Kā rakstīja prof. A. Endziņš, bijušais Latvijas Satversmes tiesas priekšsēdētājs,

*"ES tiesību aktu augstākais spēks nav absolūts. ES nav valsts; tai nav savas suverenitātes. ES ir tikai tā kompetence, ko tai deleģējušas dalībvalstis un tikai tādā apjomā, kādā ES tās ir saņēmusi. Ja ES pieņem tiesību aktus, kas neizriet no ES būtības vai kas var apdraudēt, piem., Latvijas valstiskuma vai demokrātijas esamību, tad ir piemērojama Latvijas Republikas Satversme, nevis minētie tiesību akti. [...] valsts konstitucionālo tiesību normām [...] nav un nevar būt zemāks juridiskais spēks nekā ES dokumentiem."*³³

Patiešām, ļoti nesenajā Rīgas brīvostas lietā, ko Satversmes tiesa izskatīja 2008. gada janvārī, tā skaidri noteica ES tiesību robežas Latvijā: tas ir, Latvijai ir pienākums interpretēt tiesību aktus tādējādi, lai nerastos pretrunas ar saistībām, ko Latvija uzņēmusies pret Eiropas Savienību, ja vien tas neskar Satversmē ietvertos pamatprincipus.³⁴ Tātad, līdzīgi Vācijas Konstitucionālajai tiesai, arī Latvijai tagad ir savs "Māstrihtas nolēmums".

3.2. Gatavošanās dalībai ES: judikatūra līdz 2004. gadam

Pat pirms Latvijas pievienošanās ES, valsts tiesas atsaucās uz ES tiesībām un ES tiesību principiem, kā arī EKT judikatūru. Tomēr šīs atsauces nebija tiesu nolēmumu pamatojums - jo tās arī nevarēja tādās būt. Vienīgi, Augstākās tiesas vārdiem sakot, posmā pirms pievienošanās Latvijas tiesas varēja izmantot EKT judikatūru tikai kā autoritatīvu vēsturiskās un sistēmiskās interpretācijas avotu.³⁵

Vairākas Latvijas Satversmes tiesas lietas ir labs piemērs šādai izpratnei un praksei.

Tā, piemēram, 2002. gadā lietā, kurā Satversmes tiesai lūdza lemt par Latvijas vēlēšanu likuma atbilstību Satversmei, tiesa pēc savas ierosmes norādīja uz nepieciešamību aplūkot šī likuma atbilstību augstākajiem standartiem no tiesiskas valsts viedokļa, bet tiesas piemēri šajā sakarā nepārprotami bija ES dalībvalstis:³⁶

"6. [...] Saskaņā ar Eiropas līgumu par asociācijas izveidošanu starp Eiropas Kopienām un to dalībvalstīm [un Latviju] [...], kas Latvijā ir spēkā kopš 1998. gada 1. februāra, Latvija ir noteikusi mērķi kļūt par Eiropas Savienības dalībvalsti. 2002. gada 13. decembrī Eiropas Savienības samītā Kopenhāgenā Latvija saņēma oficiālu uzaicinājumu iestāties Eiropas Savienībā. [...] Viens no pamatuzdevumiem saskaņā ar Asociācijas līgumu ir Latvijas pakāpeniska integrācija Eiropas Savienībā, kas citastarp saistīta ar atbilstošu politisko reformu īstenošanu Latvijā. Tātad arī ar likumu sakārtošanu atbilstoši Eiropas Savienības principiem. Eiropas Savienības tiesību normas ir savietojamas tikai ar tādu nacionālo tiesību sistēmu, kura atbilst demokrātiskas un tiesiskas valsts prasībām."

Tiesas spriedums, šķiet, liek domāt, ka Latvijai kā mērķtiecīgai ES dalībvalstij ir jāpārskata savi likumi ne vien īsā laika posmā, kas Latvijai palicis līdz brīdim, kad Latvija, iespējams, pievienosies ES, bet arī plašākā un ilgtermiņa aspektā, tas ir, no tādas valsts viedokļa, kas jau ir tiesiska un vēlas tāda arī palikt, nevis tikai cer šo posmu sasniegt kādreiz nākotnē.

Vienā no lietām, kas izskatīta 2003. gada vidū, konstitucionālās sūdzības iesniedzējs kā neatbilstošu konstitūcijai apstrīdēja Civilprocesa likuma normu, saskaņā ar kuru fiziskas personas varēja vest lietas kasācijas instancē tikai ar advokāta starpniecību, t. i., nepieļaujot citu juridisko profesiju pārstāvju palīdzību, kas nav Latvijas zvērinātu dvokātu kolēģijas biedri, vai to, ka personas lietas vestu pašas.³⁷ Tiesa atsaucās uz Direktīvu 2002/8/EK kā uz papildu - bet ne galveno - pamatojumu saviem argumentiem. Tiesneši aicināja likumdevēju nodrošināt Latvijas tiesību atbilstību Kapienu tiesiskajam regulējumam, skaidrojot šo aicinājumu šādi: ja nenotiks tuvināšana, šī neatbilstība izraisīs Latvijas pilsoņu diskrimināciju salīdzinājumā ar citu ES dalībvalstu pilsoņiem, kam ir tiesības saņemt dažādu juridisko profesiju pārstāvju juridisko palīdzību.³⁸ Tiesai šāda savu iedzīvotāju diskriminācija šķita nepieņemama.

Vēl vienā lietā,³⁹ kurā spriedums tika taisīts drīz pēc iepriekšējā rindkopā izklāstītā sprieduma, strīds bija par atšķirību starp diviem jēdzieniem: "pārstāvis" un "advokāts".

Latvijas Kriminālprocesa kodekss (KPK) paredzēja, ka tikai Latvijas advokāti var būt par aizstāvjiem krimināllietās (KPK 96. pants). Konstitucionālās sūdzības iesniedzēja norādīja, ka šāds formulējums likumā ir pretrunā Satversmes 92. pantam, kas garantē tiesības uz savlaicīgu, kvalitatīvu un pieejamu juridisko palīdzību. Satversmes tiesa nosprieda, ka likumdevējam ir pienākums ņemt vērā ES tiesību prasības, nodrošinot, ka laikā, kad Latvija pievienosies ES, tās tiesību normas atbilstu ES *acquis*. Tiesa uzsvēra sevišķo nozīmi, kāda ir pakalpojumu sniegšanas brīvībai ES; no šāda viedokļa raugoties, ja apstrīdētā norma paliktu spēkā, tā radītu šķēršļus šai brīvībai. Tāpēc tiesa ieteica Latvijas likumdevējam cik iespējams drīz nodrošināt apstrīdētās tiesību normas atbilstību attiecīgajām Kopieniu normām.⁴⁰

No vēsturiskā viedokļa, ļoti interesantas ir triju Latvijas Satversmes tiesas tiesnešu 2000. gadā izdotās atsevišķās domas lietā par atsevišķu Latvijas vēlēšanu likumu normu atbilstību Eiropas Cilvēktiesību konvencijai un Starptautiskajam Paktam par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām.⁴¹ Īpaša uzmanība ir pievēršama šādam atsevišķo domu punktam:

*"Ievērot demokrātiskajās valstīs atzīto tiesību normu interpretāciju, arī tiesiskas valsts principu saturu, Latvija ir apņēmusies, uzsākot sarunas par iestāšanos Eiropas Savienībā. Latvijai, izpildot Latvijas un Eiropas Savienības 1995. gada 12. jūnija Asociācijas līguma 69. un 70. panta noteikumus [pienākumu tuvināt Latvijas likumus ES *acquis* - autores piezīme], ir ne tikai jāsaņem savu normatīvo aktu teksti ar Eiropas Savienības tiesību normu tekstiem, bet jāpārņem arī Rietumu tiesību teorija, proti, tiesiskā domāšana, jo tikai tad teksta līmenī saskaņotā likumdošana Latvijā praksē darbosies tāpat kā Eiropas Savienībā. Vienota tiesību izpratne Eiropas tiesiskās kultūras tradīciju gultnē pieder Eiropas Savienības funkcionēšanas priekšnoteikumiem."*

Pirmkārt, ir zīmīgi, ka, lai gan lieta nepavisam neattiecās uz ES tiesībām vispār, tiesneši pēc savas ierosmes pievērsās jautājumam par šo tiesību ietekmi uz Latvijas tiesību sistēmu. Līdzīgi iepriekš norādītajai lietai 2002-18-01,⁴² tiesa noteica augstu standartu ES tiesību interpretācijai, tas ir, tiesību normu interpretācija, ko atzinušas valstis, kas, pirmkārt, ir demokrātiskas un, otrkārt, ir tiesiskas. Otrkārt, tiesneši nevis tieši atsaucās uz EKT izstrādātajiem jēdzieniem, bet vienīgi norādīja uz "Rietumu tiesisko domāšanu".⁴³ Lai gan tās bija tikai atsevišķās domas, un tāpēc nebija saistošs precedents, tās liecināja, ka dažiem Satversmes tiesas tiesnešiem ir radusies jauna izpratne par to, kā pievienošanās ES un tās neatņemama daļa, proti, "Rietumu tiesiskā domāšana", ietekmēs Latvijas tiesību teoriju.

3.3. ES tiesību un EKT judikatūras piemērošana attiecībā uz faktiem pirms pievienošanās

3.3.1. ES tiesību piemērošana attiecībā uz faktiem pirms pievienošanās

Tā kā turpmākajos gados pēc Latvijas pievienošanās Eiropas Savienībai Latvijas tiesu judikatūra, īpaši augstākajās tiesās, galvenokārt bija par faktiem, kuri bija notikuši pirms paplašināšanās, šīs judikatūras lielākā daļa attiecas uz ES tiesību piemērošanu attiecībā uz faktiem, kas notikuši, pirms Latvija kļuva par ES dalībvalsti. Pēdējos gados ir vērojama ES tiesību piemērošana arī attiecībā uz faktiem, kas notikuši pēc 2004. gada 1. maija, tomēr judikatūras šajā jomā vēl ir maz. Tāpēc turpmākā analīze galvenokārt attieksies uz ES tiesību piemērošanu attiecībā uz faktiem, kuri notikuši pirms Latvijas pievienošanās ES.

Galvenais princips ir, ka ES tiesības nav obligātas tiesību normas, kas būtu piemērojamas faktiem, kuri notikuši pirms valsts pievienojās ES. Šo konstatējumu zināmā mērā atbalstīja arī EKT savā prejudiciālajā nolēmumā, atbildot Ungārijas tiesai, kura iesniedza pieteikumu EKT uzreiz pēc Ungārijas pievienošanās ES. Lietā *Ynos/Varga*⁴⁴ EKT piekrita Ungārijas un Komisijas viedoklim, un nosprieda, ka

"tiesas kompetence direktīvas interpretēšanā attiecas vienīgi uz tās piemērošanu jaunajā dalībvalstī pēc šīs dalībvalsts pievienošanās Eiropas Savienībai [...]".⁴⁵

Tas, kā šis princips darbojas praksē, ir acīmredzams šādā lietā: Zigurds L. bija apsūdzēts nelikumīgā cukura ieviešanā no Igaunijas Latvijas teritorijā 2002. gadā. Pirmās instances tiesa, kas taisīja spriedumu 2004. gada novembrī, Zigurdu L. attaisnoja. Šī pirmās instances tiesa spriedumu pamatoja ar Muitas likuma noteikumiem redakcijā, kas stājās spēkā pēc tam, kad Latvija pievienojās ES. Proti, redakcijā, kurā bija iekļauti noteikumi par ES iekšējo tirgu ar vienu no tā pamatbrīvībām - brīvu preču apriti. Apelācijas instancē apgabaltiesa atcēla pirmās instances tiesas spriedumu, pamatojot savu spriedumu ar to, ka atbilstoši Kriminālprocesa likumam noziedzīgs nodarījums ir kvalificējams saskaņā ar tiesību normām, kas bija spēkā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas brīdī. Kasācijas instancē Augstākās tiesas Senāts atbalstīja apgabaltiesas spriedumu. Tādējādi Augstākā tiesa apstiprināja noteikumu, ka ES tiesības, kas Latvijai kļuva saistošas, kad tā pievienojās ES, nav piemērojamas ar atpakaļejošu spēku.⁴⁶

Piemērs klasiskai ES tiesību piemērošanai ir lieta I.M. pret SIA "Domenikss",⁴⁷ spriedumu kurā Kurzemes apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģija pieņēma 2007.gada 13.jūnijā. Šajā lietā prasītājs norādīja, ka uz normu viņas 2003. gada darba līgumā ar bijušo darba devēju (pušu darba tiesiskās attiecības izbeigtas 2005.gada pavasarī), kurā darba ņēmējai bija aizliegts divus gadus pēc līguma izbeigšanas stāties darbā konkurējošos uzņēmumos, to skaitā uzņēmumos kaimiņvalstīs Igaunijā un Lietuvā, attiecas EKL 39. pants (darba ņēmēju brīva pārvietošanās). Apgabaltiesa piekrita I.M. un cita starpā atzina, ka ierobežojumi attiecībā uz turpmāko nodarbinātību citās ES dalībvalstīs neatbilst EKL 39. pantam.

3.3.2. Direktīvu piemērošana attiecībā uz faktiem pirms pievienošanās

Lieta, kas radīja pavērsienu direktīvu un valsts likumu piemērošanā, ar kuriem šīs direktīvas ir ieviestas valsts tiesībās, ir Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta lieta SKC-87, kas izskatīta 2007. gadā.⁴⁸ Faktus šajā lietā īsi var apkopot šādi: 2002. gadā ceļu satiksmes negadījumā mira viena persona. Apdrošināšanas sabiedrība atteicās maksāt apdrošināšanas atlīdzību, pamatojoties uz to, ka persona, kuras rīcība izraisīja negadījumu, negadījuma brīdī bija alkohola reibumā. Apelācijas instances tiesa, kas taisīja spriedumu 2005. gadā, nosakot, ka apdrošināšanas sabiedrībai ir jāizmaksā apdrošināšanas atlīdzība, balstījās uz trijām ES direktīvām par civiltiesisko atbildību, kā arī - galvenokārt - uz EKT judikatūru.⁴⁹ Augstākās tiesas Senāts atcēla apelācijas instances tiesas spriedumu. Senāts spriedumā norādīja, ka direktīvas, uz kurām zemākās instances tiesa balstījusi savu spriedumu, ir ieviestas jaunajā Sauszemes transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas likumā, kurš savukārt stājās spēkā tikai 2007. gada 7. aprīlī, t. i., dažus gadus pēc tam, kad notika negadījums. Senāts nosprieda, ka tādējādi ir jāpiemēro likums, kas bija spēkā laikā, kad notika negadījums. Saskaņā ar tiesas formulējumu "Kopienas direktīvu piemērošana ir pieļaujama tikai pēc tam, kad Latvija pievienojās Eiropas Savienībai".⁵⁰ Senāts sīkāk neaplūkoja, vai laika posmā no brīža, kad stājās spēkā likums, ar ko ir ieviestas šo direktīvu prasības, līdz dienai, kad Latvija pievienojās ES, valsts tiesas var balstīties uz EKT judikatūru par attiecīgo direktīvu interpretāciju.

Tomēr direktīvu piemērošanas prakse neveidojas vienādi. Citā lietā, kura izskatīta 2004. gada septembrī un ar kuru saistītie fakti norisinājās 2003. gadā, Augstākās tiesas Senāts (Administratīvo lietu departaments) atzina par piemērotu spriedumā tieši balstīties uz Direktīvu 89/665/EEK.⁵¹ Šajā lietā viena valsts iestāde ("Latvijas Valsts meži") apstrīdēja citas valsts iestādes (Iepirkumu uzraudzības biroja) lēmumu. Senāts spriedumā pilnībā

balstījās uz direktīvu (tās 2. panta 8. punktu⁵²), neņemot vērā faktu, ka strīds bija radies pirms Latvijas pievienošanās ES un tādējādi varēja apšaubīt direktīvas piemērojamību. Senāts nejaudāja, vai attiecīgajā Latvijas likuma (iepirkumu likuma) redakcijā, kas bija spēkā, kad norisinājās fakti, kuru dēļ radās strīds, jau bija ietverti kādi direktīvas noteikumi un ka, iespējams, tas varētu būt iemesls tiesai balstīties uz direktīvu (*vairāk par šo jautājumu sk. nākamo nodaļu*).

Citā lietā, kas izskatīta 2005. gadā, administratīvā rajona tiesa nosprieda, ka tā nevar piemērot direktīvu (Sestā PVN direktīva⁵³) attiecībā uz faktiem, kas bija notikuši pirms pievienošanās, un ka tādējādi prasītājs nevar tieši balstīties uz minēto direktīvu.⁵⁴ Interesanti, ka pārsūdzībā apelācijas instancē (administratīvajā apgabaltiesā) apelācijas sūdzības iesniedzējs norādīja, ka nevēlas balstīties tieši uz direktīvas normām, bet gan uz speciālistu rakstiem speciālajā literatūrā; viņi jau pirms pievienošanās rakstīja, ka attiecīgā direktīva Latvijai ir saistoša.⁵⁵ Apelācijas instances tiesa diemžēl šo argumentu neizvērtēja.

3.3.3. EKT judikatūras piemērošana attiecībā uz faktiem pirms pievienošanās

Stāvoklis saistībā ar EKT judikatūras piemērošanu un balstīšanos uz to attiecībā uz faktiem, kas notikuši laikā pirms pievienošanās, nav tik vienojošs. Turpmākie piemēri parāda, kā, laikam ritot, ir mainīties un kvalitātes ziņā attīstīties Augstākās tiesas pamatojums EKT judikatūras piemērošanā.

Proti, ja pirmajos gados pēc pievienošanās ES redzam vienkāršas norādes uz EKT judikatūru bez paskaidrojumiem, kādi ir Augstākās tiesas juridiskie apsvērumi, kuru dēļ tā balstās uz EKT judikatūru, tad pāris pēdējos gados Augstākā tiesa paskaidro, kāpēc tā uzskata par iespējamu un tiešām svarīgu izmantot Eiropas tiesas judikatūru.

Tā, piemēram, lietā SKA-195 (2004. gads)⁵⁶ Augstākās tiesas Senāts balstījās uz EKT judikatūru attiecībā uz Sesto PVN direktīvu, kuras normas Latvijas tiesību aktos bija ieviestas pirms pievienošanās ES. Faktam, ka notikumi, par kuriem radās strīds, risinājās, pirms Latvija pievienojās ES, pēc tiesas uzskatiem, šajā lietā nebija nozīmes.⁵⁷ Līdzīga situācija atkārtojās citā Augstākās tiesas Senāta 2005. gada spriedumā,⁵⁸ kurā tika aplūkots protests par Valsts ieņēmumu dienesta lēmumu piemērot PVN - un uzlikt naudas sodu - Latvijas pakalpojumu sniedzējam (SIA "NEMO PARKS") par nodokļu tiesiskā regulējuma pārkāpumiem, kas notikuši laikā pirms Latvijas pievienošanās ES. Pārsūdzībā kasācijas instancē Augstākās tiesas Senāts norādīja uz EKT praksi sava nolēmuma pamatojumā, saskaņā ar kuru nulles nodokļa likmes piemērošana ir uzskatāma par izņēmumu un tādējādi ir šauri interpretējama.⁵⁹ Tomēr tiesa sīkāk neaplūkoja juridisko pamatojumu, kāpēc jābalstās uz EKT judikatūru.

Solis uz priekšu bija Augstākās tiesas Senāta (Administratīvo lietu departaments) 2005. gadā taisītais spriedums, kurā Senāts analizē pamatojās uz EKT judikatūru un kurā Senāts nosprieda:

"Kaut arī Eiropas Savienības (Kopienų) tiesību normas attiecībā uz administratīvajiem aktiem, kas pieņemti pirms 2004. gada 1. maija, Latvijā nav tieši piemērojamas, Eiropas Kopienų tiesas spriedumi, kuros interpretētas attiecīgās tiesību normas, izmantojami, interpretējot no Kopienų tiesībām pārņemtās Latvijas tiesību normas pēc vēsturiskās un teleoloģiskās interpretācijas metodes".⁶⁰

Sarežģītāku pieeju Augstākās tiesas Senāts izvirzīja 2006. gadā. Lietā,⁶¹ kurā aplūkojamie fakti notika 2002. gadā, Senāts apstiprināja zemākās instances tiesas spriedumu, ciktāl tajā bija noteikts, ka attiecībā uz lietas apstākļiem ir piemērojama judikatūra par Sesto PVN direktīvu. Atšķirībā no agrākajām lietām Senāts pamatoja savu nostāju, izlemjot jautājumu par atsaukšanos uz EKT judikatūru lietas izspriešanā. Proti, Senāts norādīja: tā kā lietas apstākļi norisinājās pirms 2004. gada maija, ir svarīgi, ka

Latvija ir uzņēmusies tuvināt savus tiesību aktus Kopienas tiesību aktiem, noslēdzot un ratificējot 1995. gada Eiropas Asociācijas līgumu starp trijām Kopienām un Latviju.⁶² Ar 2002. gada grozījumiem Latvijas likumā "Par pievienotās vērtības nodokli" bija paredzēts ieviest iepriekš minētās Sestās direktīvas prasības. No tā Senāts secināja, ka, interpretējot attiecīgo Latvijas likumu, tas ir tiesīgs balstīties uz EKT sniegto Sestās direktīvas interpretāciju.⁶³

Līdzīga pieeja ir redzama citā Augstākās tiesas Senāta 2006. gada spriedumā, šoreiz konkurences jomā.⁶⁴ Šajā lietā, kurā fakti norisinājās 2003. gadā, privāta sabiedrība vērsās pret Rīgas Fondu biržu (RFB), apgalvojot, ka RFB ir monopols; tā, piemērojot salīdzinoši lielu dalības maksu, ir ļaunprātīgi izmantojusi dominējošo stāvokli. Pieteikums pirmoreiz tika iesniegts 2003. gadā Konkurences padomē, kura noraidīja sūdzību, kas arī kļuva par iemeslu tiesvedības uzsākšanai. Kasācijas instancē, kurā Augstākās tiesas Senāts (Administratīvo lietu departaments) apstiprināja Administratīvās apgabaltiesas spriedumu, tiesas pamatojums bija veidots šādi: pirmkārt, tajā bija atkārtots, ka apstrīdētā Latvijas Konkurences likuma norma (13. panta 4. daļa) ir analoga EKL 82. panta a) punktam. Otrkārt, Senāts norādīja: tā kā abas normas ir tik līdzīgas, tiesa, izvērtējot Konkurences padomes lēmuma likumību, ir tiesīga balstīties uz ES iestāžu praksi EKL 82. panta piemērošanā. Treškārt, Senāts uzsvēra pienākumu, ko Latvija uzņēmusies ar Eiropas Asociācijas līgumu - tuvināt savus tiesību aktus ES tiesību aktiem, īpaši, cik iespējams ātri konkurences jomā (Eiropas Asociācijas līguma 70. pants). Ceturkārt, Senāts pievērsa uzmanību Konkurences likuma projekta anotācijai, kurā bija skaidri noteikts, ka projekta mērķis ir aizpildīt robu Latvijas tiesiskajā regulējumā konkurences jomā un nodrošināt tā atbilstību attiecīgajam ES tiesiskajam regulējumam. Tādējādi, nosprieda Senāts, zemākās instances tiesa spriedumā pamatoti ir balstījusies uz Eiropas Komisijas un EKT praksi lietās par dominējošā stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu.⁶⁵

Līdzīgi vienā no lielākajām konkurences lietām Latvijā, kas izskatīta 2006. gadā, kurā "Kempmayer Media Limited" (*Kempmayer*) apstrīdēja Latvijas Konkurences padomes lēmumu, ar ko uzlikts sods par *Kempmayer* pret konkurenci vērstajām darbībām laikā pirms Latvijas pievienošanās ES,⁶⁶ Senāts (Administratīvo lietu departaments) uzsvēra, ka jau ilgi pirms pievienošanās Konkurences likumā bija ieviesti principi, kas iekļauti EKL 81. pantā. Tāpēc, saskaņā ar Senāta viedokli, attiecīgie valsts likuma noteikumi ir interpretējami tāpat kā tiek interpretēti EKL 81. pants. Noteikums ir rezumēts šādā Senāta formulējumā:

*"Lemjot lietās par apstākļiem, kas notika, pirms Latvija kļuva par Eiropas Savienības dalībvalsti, tiesa, ņemot vērā nacionālo un Eiropas Kopienas tiesību normu saskaņotīb[as] [īstenošanu], var Eiropas Kopienas tiesas praksi izmantot nacionālo tiesību normu interpretēšanā. Šādās lietās tā ir tiesas tiesība [balstīties uz EKT judikatūru], nevis pienākums."*⁶⁷

Tādējādi, kā izriet no minētajiem piemēriem, līdz šim judikatūrā ir nostiprināts - pašas ES tiesības nav piemērojamas attiecībā uz faktiem, kas notikuši pirms paplašināšanās, tomēr, izskatot lietas, šīs tiesības un EKT judikatūra ir ņemama vērā.⁶⁸ Sevišķi tas attiecas uz gadījumiem, kad apstrīdētā valsts tiesību norma ir pieņemta ar mērķi ieviest ES tiesību normas un principus Latvijas tiesību sistēmā. Rezultātā valsts tiesas ieguva iespēju balstīties uz EKT judikatūru lietās par tādu valsts tiesību normu interpretāciju, kuru formulējums ir līdzīgs kā ES noteikumiem.

Tas gan nenozīmē, ka tagad tiesas vienmēr izskaidro juridisko pamatu, kāpēc tās balstās uz EKT judikatūru. Piemēram, 2007. gada spriedumā,⁶⁹ kurā bija ietverts jautājums par atbildību par viltotu preču kļūdainu deklarāciju laikā pirms Latvijas pievienošanās Eiropas Savienībai, Augstākās tiesas Senāts (Administratīvo lietu departaments) atkārtoja savu agrāko secinājumu citā lietā,⁷⁰ ka EKT judikatūra ir piemērojama, izmantojot gan

vēsturisko, gan sistēmisko tiesību normu interpretācijas metodi. Tiesa ir uzsvērusi, ka šīs lietas fakti ir ļoti līdzīgi faktiem EKT lietā, kuru minējis viens no lietas dalībniekiem. Senāts šajā lietā attiecīgi veica pārbaudes testu, ko izstrādājusi EKT.⁷¹ Tomēr ir jānorāda, ka liela faktu līdzība divās lietās, no kurām vienas lietas fakti notika Latvijā laikā, pirms tā kļuva par ES dalībvalsti, un otras lietas fakti bija notikuši kādā citā Eiropas valstī, kas lietas apstākļu iestāšanās brīdī un lietas izskatīšanas laikā EKT bija pilnvērtīga ES saimes locekle, diez vai ir atzīstama par derīgu juridisko pamatu, lai pilnībā balstītos uz EKT judikatūru. Tikpat sekmīgi Augstākā tiesa varētu balstīties uz kādu ASV vai Austrālijas tiesas spriedumu. Augstākajai tiesai noteikti bija būtiskāki argumenti, kāpēc atsaukties tieši uz EKT judikatūru, bet, kā jau minēts, tie nav atrodamā sprieduma tekstā. Tiesa tikai prezumē, ka šie iemesli pusēm ir pašsaprotami, bet tādi apsvērumi būtu naivi. Otrs ticams izskaidrojums ir tāds, ka, sīkāk nenorādot iemeslus šai savai pieejai, tiesa vienkārši cenšas paātrināt procesa gaitu. Ja pamatojums ir šāds, tas nekādā ziņā nav leģitīms tiesas argumentācijas pamatojuma nepietiekamībai.

3.4. Direktīvu piemērošana pirms direktīvu ieviešanas termiņa beigām

Divās lietās (nolēmumi pieņemti 2005. gadā) ar līdzīgiem faktiem Augstākās tiesas Senāts (Administratīvo lietu departaments) lēma par to Krievijas pilsoņu stāvokli, kuriem ir Latvijas uzturēšanās atļaujas (izdotas pagājušā gadsimta deviņdesmitajos gados vai 2000. un dažos turpmākajos gados), bet kuru pieteikumi pagarināt pastāvīgās uzturēšanās atļaujas tika noraidīti, pamatojoties uz to, ka viņi ir dzīvojuši ārpus Latvijas ilgāk par likumā noteikto maksimālo četru gadu laika posmu.⁷²

Ļoti svarīga šo lietu izskatīšanā bija 2003. gada direktīva par to trešo valstu pilsoņu statusu, kuri ir kādas dalībvalsts pastāvīgie iedzīvotāji.⁷³ Šīs direktīvas ieviešanas termiņš bija 2006. gada janvāris. Abos gadījumos Senāts vispirms uzsvēra, ka laikā pirms direktīvas ieviešanas tiesas ir tiesīgas piemērot šo direktīvu valsts likumu normu interpretācijas procesā.⁷⁴ Turpinājumā Senāts norādīja uz divām direktīvas normām. Pirmajā, 9. panta 5. punktā, ir noteikts dalībvalstu pienākums paredzēt atvieglotu kārtību pastāvīgā iedzīvotāja statusa atkārtotai iegūšanai. Otrajā, 9. panta 4. punktā, dalībvalstis ir atbrīvotas no pienākuma piešķirt pastāvīgā iedzīvotāja statusu, ja persona sešus gadus atrodas prombūtnē no attiecīgās valsts teritorijas.⁷⁵ Interesanti, ka Senāts - iespējams, tādēļ, ka šis jautājums Latvijā ir ļoti delikāts, jo lielai iedzīvotāju daļai ir uzturēšanās atļaujas, - norādīja, ka tas, vai pieteikuma iesniedzēji būs tiesīgi saņemt uzturēšanās atļaujas pēc tam, kad būs beidzies minētās direktīvas ieviešanas termiņš, būs jāizlemj Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldei gadījumā, ja pārvaldei tas tiks prasīts.⁷⁶

Kopš spriedumu pasludināšanas direktīva ir ieviesta ar likumu "Par EK pastāvīgā iedzīvotāja statusu Latvijā".⁷⁷ Tomēr ir būtiski piebilst, ka dažas organizācijas (piemēram, Latvijas Cilvēktiesību centrs) pretēji Iekšlietu ministrijas viedoklim, kas izstrādājusi un ieviesusi šīs normas, apgalvo, ka šajā likumā nav pilnībā ņemtas vērā visas direktīvas prasības. Šķiet, it īpaši likumā nav pienācīgi transponēts iepriekš norādītais direktīvas 9. panta 4. punkts.⁷⁸ Rezultātā būs jāskatās, vai šāda daļēja un strīdīga transponēšana izraisīs turpmākas prāvas.

Tā sauktā Frankoviča doktrīnas piemērošana Frankoviča lietā,⁷⁹ kurā EKT nosprieda, ka valsts ir atbildīga savu pilsoņu priekšā par to, ka tā nav laikus vai pareizi ieviesusi direktīvas, līdz šim Latvijas tiesās nav pārbaudīta. Tomēr ir maz ticams, ka iepriekš raksturotajā situācijā tiks norādīts uz Frankoviča doktrīnu: šī doktrīna uzliek valstīm atbildību pret saviem pilsoņiem, nevis pret trešo valstu pilsoņiem.

3.5. ES tiesības kā neatņemama Latvijas tiesību sastāvdaļa

Latvijas Satversmes tiesas 2008. gada 17. janvāra spriedumu Rīgas Brīvostas lietā⁸⁰ lielā mērā var uzskatīt par pagrieziena punktu Latvijas judikatūrā saistībā ar tiesu attieksmi pret ES tiesībām. Šajā lietā pieteikuma iesniedzēja kā neatbilstošus Satversmei apstrīdēja Rīgas brīvostas teritorijas apbūves plānus,⁸¹ kas ietver aizsargājamās teritorijas, kuras Eiropā pazīstamas ar nosaukumu *NATURA 2000*. Savā pamatojumā tiesa plaši balstījās uz ES tiesību normām, principiem un to EKT sniegto interpretāciju. Tiesa atsaucās uz Latvijas oficiālo anotāciju⁸² Pievienošanās aktam, kurā Latvija ir īpaši uzsvērusi, ka, pievienojoties ES, Eiropas likumiem būs ļoti pozitīva ietekme uz Latvijas vidi, jo Latvija no tās pārņems "vecu" ES dalībvalstu ilggadējo pieredzi un attīstīto likumdošanas praksi vides aizsardzības jomā.⁸³ Turpinājumā Satversmes tiesa nosprieda:

"Turklāt līdz ar līguma par Latvijas pievienošanos Eiropas Savienībai ratifikāciju Eiropas Savienības tiesības ir kļuvušas par neatņemamu Latvijas tiesību sastāvdaļu. Tādējādi Eiropas Savienības tiesību akti un Eiropas Kopienų tiesas judikatūrā nostiprinātā to interpretācija ir jāņem vērā, piemērojot nacionālos normatīvos aktus."⁸⁴

Satversmes tiesa īpaši uzsvēra faktu, ka Latvijas pienākums aizsargāt vidi ir daļa no visu ES dalībvalstu kopīgās atbildības, pamatojoties uz to, ka Latvijas vide ir daļa no Eiropas kopējā mantojuma.⁸⁵ Tomēr, kā uzsvērts iepriekš, to norādījusi, tiesa nelaida garām iespēju uzsvērt ES tiesību robežas Latvijā: tas ir, Latvijai ir pienākums interpretēt tiesību aktus tādējādi, lai nerastos pretrunas ar saistībām, ko Latvija uzņēmusies pret ES, *ja vien tas neskar Satversmē ietvertos pamatprincipus.*⁸⁶

3.6. Pienākums balstīties uz EKT judikatūru

Absolūto valsts tiesu pienākumu balstīties uz EKT judikatūru un atsaukties uz to nesen skaidroja Augstākās tiesas Senāts (Civillietu departaments). Lietā SKC-67 (2007. gads)⁸⁷ kasācijas sūdzības iesniedzēja sūdzējās par atšķirīgu samaksu darba ņēmējiem vīriešiem un sievietēm, kas strādā vienādu darbu pie viena darba devēja. Senāts pareizi noteica, ka juridiskais pamats vienāda darba - vienāda atalgojuma princips ES ir EKL 141. pants. Senāts arī atkārtoja kasācijas sūdzības iesniedzējas argumentu, ka, izlemjot lietu, svarīga ir Direktīva 75/117/EEK un atbilstošā EKT judikatūra. Tad Senāts norādīja uz Latvijas Civilprocesa likuma (CPL) 5. panta 6. daļu, kurā ir noteikts, ka "[p]iemērojot tiesību normas, tiesa ņem vērā judikatūru", kā arī uz EKL 220. pantu, kas nosaka EKT pienākumu "nodrošin[āt] tiesiskumu [EK] Līguma interpretēšanā un piemērošanā". Attiecīgi, atbilstoši Senāta formulējumam, EKT ir jāgarantē un jāveicina vienveidība tiesību normu piemērošanā. Senāta skatījumā, apelācijas instances tiesa, kuras spriedums tika pārsūdzēts kasācijas tiesvedībā, ignorēja pienākumu, kas tai uzlikts ar CPL 5. panta 6. daļu, ciktāl šī zemākās instances tiesa neņēma vērā EKT judikatūru, uz kuru bija atsaukusies viena no pusēm. Tādējādi Augstākās tiesas Senāts būtībā apstiprināja valsts tiesu pienākuma balstīties uz EKT judikatūru dubulto raksturu: šis pienākums izriet gan no primārajām ES tiesībām (EKL 220. panta), gan papildus tas ir apstiprināts Latvijas valsts tiesību normās.⁸⁸

3.7. ES tiesību principu piemērošana

Lielākā daļa judikatūras, kas minēta iepriekšējās nodaļās, attiecās uz tehniskiem jautājumiem par ES tiesību piemērošanu. Tātad tiesām nācās izlemt, no kura brīža Latvijā ir piemērojamas ES tiesības, kā un vai balstīties uz EKT judikatūru utt. Tomēr visi šie jautājumi ir salīdzinoši vienkārši, tie ir aplūkoti jebkurā ievada kursā par ES tiesībām, un atbildes uz tiem var atrast ES tiesību grāmatās. Grūtāks uzdevums ir ES materiālo tiesību normu piemērošana, kad ir svarīgi nodrošināt EK līguma pareizu piemērošanu ne vien pēc teksta, bet arī pēc būtības. Tāpēc zināšanas par ES materiālajām tiesībām un principiem, saskaņā ar kuriem darbojas ES tiesības, ir tik izšķirošas.

Ir pašsaprotami, ka daži tiesību principi valsts tiesībām (ieskaitot Latvijas tiesības) un Eiropas tiesībām ir kopēji - galu galā ES tiesības iedvesmojas no ES dalībvalstu kopīgajām konstitucionālajām tradīcijām. Latvijas tiesas spriedumos daudzos gadījumos atsaucas uz Eiropas tiesību principiem. Piemēram, kādā 2004. gada spriedumā Augstākā tiesa īsi pārformulēja vienu no ES principiem, ko noteikusi EKT, ka tad, ja nav iespējams stingri nošķirt administratīvos aktus un juridiskos instrumentus, kuri indivīdam nav saistoši, tiesai vajadzētu izvēlēties indivīdam labvēlīgāko interpretāciju, tādā veidā aizsargājot indivīda tiesības.⁸⁹ Tomēr tā ir virspusēja norāde, bez paskaidrojumiem, ko tieši EKT ar to ir domājusi. Citā lietā⁹⁰ Satversmes tiesa uzsvēra īpašumtiesību nozīmi ES tiesību sistēmā, pamatojumam atsaucoties uz slaveno lietu *Yusuf* pret Padomi.⁹¹ Vēl vienā lietā, kurā Satversmes tiesai bija lūgts spriest par tādas valsts tiesību normas atbilstību Satversmei, ar kuru bijušajiem VDK darbiniekiem ir liegta iespēja tikt ievēlētiem Saeimā vai vietējās pašvaldībās,⁹² tiesa norādīja uz Latvijas pienākumiem, kas izriet no tās dalības ES, to skaitā uz pienākumu nodrošināt ES pilsoņiem tiesības kandidēt un tikt ievēlētiem vietējās pašvaldībās citā ES dalībvalstī, kurā viņš pastāvīgi dzīvo. Visbeidzot, Rīgas brīvostas lietā, kas minēta iepriekš,⁹³ Satversmes tiesa ir sīki aplūkojusi piesardzības principu un tā piemērošanu vides aizsardzībā.⁹⁴

Tomēr daži principi jauno dalībvalstu tiesām ir jaunums. Tāpēc arī Latvijā, piemēram, nesen publicētā Rokasgrāmatā praktizējošiem juristiem,⁹⁵ kurā aplūkoti dažādi ES tiesību piemērošanas praktiskie aspekti, īpaša nodaļa ir veltīta ES principiem, piemēram, pārākumam, tiešajai iedarbībai, samērīgumam, valsts atbildībai u. c.⁹⁶ Taču šo vispārējo ES tiesību principu lielākā daļa līdz šim nav aplūkota (vai nav sīki aplūkota) Latvijas tiesu judikatūrā.

3.8. Normu hierarhija: starptautisko vai Eiropas tiesību pārākums?

Vienlaikus ar Latvijas dalību ES radās jautājums par starptautisko un Eiropas tiesību normu hierarhiju Latvijas tiesību sistēmā. Vai Latvijai vajadzētu piemērot ES normas, ja tās ir pretrunā saistībām, ko tā uzņēmusies agrāk saskaņā ar starptautiskajiem līgumiem, vai arī tās starptautiskās saistības ir pārākas par pretrunā esošiem ES noteikumiem?

Interesants piemērs šeit ir lieta, kas nonāca Satversmes tiesā un izspriesta 2004. gada 7. jūlijā.⁹⁷ Šajā lietā pieteikuma iesniedzējs apstrīdēja Latvijas normu, ar kuru uzliek naudas sodu pārvadātājiem, kas ievēd Latvijas teritorijā ārvalstu pilsoņus bez derīga dokumenta, jo šī norma bija pretrunā 1965. gada Konvencijai par starptautiskās jūras satiksmes atvieglošanu, kurā Latvija ir parakstītāja valsts.

ES Direktīvā 2001/51/EK⁹⁸ (4. pantā) ir noteikts, ka dalībvalstis veic vajadzīgos pasākumus, lai nodrošinātu to, ka sankcijas, kas piemērojamas pārvadātājiem saskaņā ar Šengenas konvencijas noteikumiem, ir preventīvas, efektīvas un samērīgas. Šengenas līgums attiecas uz trešo valstu pilsoņiem, kas ceļo bez derīgiem dokumentiem, bet apstrīdētajā Latvijas normā nebija nošķirti ES pilsoņi un trešo valstu pilsoņi.

Šajā sakarā Satversmes tiesa vispirms norādīja, ka pēc pievienošanās ES Latvijai ir saistoši Pievienošanās līguma⁹⁹ noteikumi.¹⁰⁰ Tad tiesa nosprieda, ka attiecībās starp dalībvalstīm ir piemērojamas ES tiesības, un, balstoties uz EKL 307. pantu un EKT judikatūru, atzina, ka tad, ja pastāv pretrunas starp agrāk uzņemtām starptautiskajām saistībām un ES normu, valstij ir pienākums veikt visus nepieciešamos pasākumus, lai mazinātu šādu neatbilstību. Attiecīgi, nosprieda tiesa, Latvijai ir jāveic visi šajā nolūkā nepieciešamie pasākumi,¹⁰¹ pat ja tas nozīmē jaunas sarunas par agrāko līgumu.

Tādējādi, Satversmes tiesa apstiprināja ES tiesību augstāko statusu pār pretrunā esošām starptautiskajām saistībām, ko uzņēmusies Latvija.

4. Latvijas dalība EKT tiesvedībā

Iepriekšējā nodaļā bija aplūkots, kā Latvijas tiesas piemēro ES tiesības, savukārt šīs nodaļas mērķis ir izpētīt, kā un cik veiksmīgi Latvija piedalās tiesvedībā Eiropas Kopienas tiesā (EKT) ierosinātās lietās.

Vispirms gan jānorāda, ka līdz šim Latvija nav bijusi biežs viesis EKT. Tikai ļoti nesen, pašā 2008. gada sākumā, Latvijas tiesas sāka izmantot iespēju vērsties EKT ar lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu.¹⁰² Tāpat šā raksta tapšanas laikā Komisija nav iesniegusi lietas pret Latviju, lai gan Latvijai ir nosūtīti vairāki oficiāli brīdinājumi (*sk. tālāk*).

Tā kā daudzas jauno dalībvalstu intereses sakrīt, Latvijas nostāja ir labāk iestāties jau ierosinātās lietās, nevis iesniegt atsevišķu prasību. Īpaši aktīvi tā piedalās lietās par visām jaunajām dalībvalstīm kopējiem un delikātiem jautājumiem, piemēram, par tiešajiem maksājumiem piena un enerģijas ražotājiem vai par cukura krājumu apjomu pēc pievienošanās ES.¹⁰³ Sagaidāms, ka drīz būs vērojama Latvijas iestāžu aktīvāka dalība EKT lietās, it īpaši lietās, kas skar nodokļu jautājumus,¹⁰⁴ to skaitā prejudiciālo nolēmumu tiesvedībā. Cerams, ka šis pieaugums notiks, vienlaikus veidojoties atbilstošo iestāžu labākai izpratnei par to, kā aizstāvēt to pārstāvēto nozaru intereses, paužot savus uzskatus EKT.

Taču būtu maldinoši pieņemt, ka Latvija ir EKT notiekošo juridisko cīņu un diskusiju pasīva vērotāja. Gluži pretēji - kā liecina daži tālāk minētie piemēri, Latvija visai aktīvi piedalās un pauž savu viedokli tiesvedībā lietās, kas ierosinātas pret citām ES dalībvalstīm vai par lūgumiem sniegt prejudiciālu nolēmumu, ko iesniegušas citu valstu tiesas. Apkopotā informācija par Latvijas dalību EKT tiesvedībā ir atrodamā Latvijas Tieslietu ministrijas sagatavotajos gada pārskatos.¹⁰⁵

4.1. Tiesvedība saskaņā ar EKL 226. pantu: Latvijas dalība tiešajās prasībās, kas celtas pret ES dalībvalstīm

EK līguma (EKL) 226. pants pilnvaro Eiropas Komisiju saukt dalībvalsti pie atbildības Luksemburgas tiesā par iespējamo EK līguma pārkāpumu. Sakarā ar direktīvu neieviešanu vai sakarā ar to daļēju ieviešanu Eiropas Komisija ir ierosinājusi vairākus pārkāpumu procesus pret Latviju saskaņā ar EKL 226. pantu.¹⁰⁶ Visi šie procesi ir sākotnējā stadijā - Latvija ir saņēmusi no Komisijas oficiālus brīdinājumus.

2006. gadā Ministru kabinets pieņēma Noteikumus par Latvijas nostājas EK līguma pārkāpumu procedūru ietvaros sagatavošanas, saskaņošanas un apstiprināšanas kārtību.¹⁰⁷ Šajos noteikumos ir paredzēta procedūra atbildēm uz Komisijas ierosinātajām pārkāpumu lietām atbilstoši EKL 226., 227. un 228. pantam.

Ir sāktas arī vairākas prasības pret citām jaunajām ES dalībvalstīm,¹⁰⁸ kurās Latvija ir iesniegusi savus apsvērumus. Tā, piemēram, 2007. gadā Latvija lūdza EKT ļaut iestāties lietā, kurā Komisija apsūdzēja Poliju, ka tā nav aizsargājusi savvaļas faunas un floras dabisko dzīvotni vienā no īpaši aizsargājamām teritorijām.¹⁰⁹ Norādītā Polijas pienākumu neizpilde, kuri izriet no EK līguma, notika laikā, kad tika būvēts ceļš gar Augustovas pilsētu. Latvijas interese minētajā lietā ir izskaidrojama ar faktu, ka attiecīgais ceļš būs daļa no autoceļa *Via Baltica*. Cita ceļa izraudzīšanās (kas atšķirībā no Augustovas ceļa, ko plānots pabeigt līdz 2009. gadam, tiktu pabeigts tikai līdz 2019. gadam) būtiski ietekmētu autoceļa *Via Baltica* būvniecību un, iespējams, radītu lielus zaudējumus Latvijas valstij. Latvijas stratēģiskās un finanšu intereses šajā projektā izskaidro tās iesaistīšanos lietā.

4.2. Tiesvedība saskaņā ar EKL 230. pantu: Latvijas dalība prasībās, kas celtas pret Kopienas iestādēm

EKL 230. pants dod tiesības EKT dalībvalstu celtās prasībās pārbaudīt Kopienų iestāžu pieņemto tiesību aktu tiesiskumu. Šīs tiesības ES dalībvalstīm EKT ir apstiprinājuši lietā *Les Verts*, kurā tiesa nosprieda:

*"Eiropas Ekonomikas kopiena pamatojas uz tiesiskumu, jo ne šīs kopienas dalībvalstis, ne iestādes nevar izvairīties no tā, ka tiek uzraudzīta to pieņemto tiesību aktu atbilstība galvenajai konstitucionālajai hartai - [EK] līgumam."*¹¹⁰

Uz Latvijas dalību šāda veida lietās EKT attiecas Ministru kabineta 2005. gada Noteikumi par kārtību, kādā tiek sagatavots un apstiprināts Latvijas nostājas projekts EKT.¹¹¹ Līdz šim Latvija šo iespēju ir izmantojusi vienu reizi, apstrīdot Komisijas lēmumu samazināt Latvijas gāzes emisiju kvotas turpmāk izklāstītajā lietā.

4.2.1. Latvijas celtā prasība

Proti, 2007. gada 26. septembrī Latvija cēla prasību pret Komisiju,¹¹² apstrīdot Komisijas lēmumu, kas skāra Latvijas Valsts siltumnīcefekta gāzu emisijas kvotu sadales plānu. Līdzīgas lietas agrāk tajā pašā gadā bija ierosinājušas dažas citas jaunās ES dalībvalstis,¹¹³ un tajās Latvija iesniedza apsvērumus prasītāju atbalstam. Latvija norāda, ka Komisija ir būtiski ierobežojusi valsts suverēnās tiesības enerģētikas jomā, īpaši saistībā ar Latvijas izvēli attiecībā uz enerģijas avotiem un elektroenerģijas piegādi. Pēc Latvijas uzskatiem, Komisija ir pārkāpusi nediskriminācijas principu, jo, piemērojot tās izstrādāto aprēķinu metodiku valsts kopējā atļautā apjoma noteikšanai, tiek diskriminētas dalībvalstis ar mazām kopējām emisijām. Lai gan Komisija palielināja emisiju kvotas Latvijai laikam no 2008. līdz 2012. gadam, jaunā kvota joprojām ir par 44,5 procentiem mazāka nekā tā, ko Latvija prasīja sākotnēji. Šajā sakarā jāuzsver, ka siltumnīcefekta gāzu emisijas Baltijas reģionā ir daudz mazākas par Kioto protokolā noteiktajām robežām. Tomēr Komisija vairumam jauno ES dalībvalstu piešķirta aptuveni pusi no prasītajām kvotām, lai gan parasti vecās dalībvalstis, kuras salīdzinājumā ar jaunajām dalībvalstīm saskaras ar vairākām grūtībām Kioto protokola prasību piemērošanā, saņēma 90 procentus prasīto kvotu.¹¹⁴ Lietuva un Slovākija lūdza EKT ļaut iesniegt apsvērumus, atbalstot Latvijas nostāju. Ļoti iespējams, ka, ņemot vērā ES dalībvalstu prasījumu lielo līdzību, lietas tiks apvienotas. Uzskatāms, ka šī lietu izskatīšana kopā galvenokārt būs jauno dalībvalstu interesēs, jo šādā veidā tās varētu kopīgi cīnīties par savu interešu aizstāvību. Iespējams, šī "siltumnīcefekta gāzu" lieta būs svarīgākā lieta Latvijai pēc *Laval* lietas (sk. tālāk) un "cukura krājumu" lietas (sk. tālāk); tieši šajās lietās ir vērojamas spilgtas atšķirības veco un jauno dalībvalstu interesēs.

4.2.2. Latvijas dalība citu dalībvalstu celtās prasībās

Latvija nostājās Polijas pusē lietā, kurā Polija apstrīdēja Padomes lēmumu, kas balstīts uz Pievienošanās aktu un kas paredzēja atšķirīgu tiešo maksājumu pakāpeniskās ieviešanas mehānismu jauno dalībvalstu lauksaimniekiem un ar ko tādējādi bija pārkāpti vienlīdzības, nediskriminācijas un labtības principi.¹¹⁵ EKT noraidīja Polijas argumentu spriedumā, kas taisīts 2007. gada beigās. Daļa no tiesas pamatojuma, kas attiecas uz vienlīdzības principa pārkāpumu, ir sevišķi vāja un nepārliciecināma, tāpēc tai pievēršama īpaša uzmanība. Tiesa atgādināja vienlīdzības principu, kas noteic: līdzīgas situācijas nedrīkst risināt atšķirīgi un atšķirīgas situācijas nedrīkst risināt vienādi, izņemot, ja šāds risinājums ir objektīvi pamatots.¹¹⁶ No tā tiesa secināja, ka

*"šajā gadījumā ir skaidrs, ka lauksaimniecības situācija jaunajās dalībvalstīs ir pilnīgi atšķirīga no situācijas agrākajās dalībvalstīs, kas pamato Kopienas atbalstu pakāpenisku piemērošanu, it īpaši saistībā ar tiešā atbalsta shēmām, lai neietekmētu norītošo vajadzīgo pārstrukturēšanu lauksaimniecības nozarē šajās jaunajās dalībvalstīs."*¹¹⁷

Tiesa neuzskatīja par nepieciešamu, piemēram, atsaukties arī uz solidaritātes principu kā vēl vienu Eiropas integrācijas pamatprincipu. Tā nav ne pirmā reize, ne unikāla situācija, kad tiesa atklāti atbalsta Kopienas politisko spēļu rezultātā pieņemtos lēmumus (proti, Polijas apstrīdētais lēmums, kas tieši un būtiski skāra visus jauno dalībvalstu lauksaimniekus, tika pieņemts, šīm pēdējām valstīm nepiedaloties lēmumu pieņemšanā, tieši pirms ES 2004. gada paplašināšanās), tomēr minētajā lietā tiesas izmantotie argumenti ir nepārliecinoši, un jauno dalībvalstu valdības tos var interpretēt kā tiesas aicinājumu Komisijai turpināt izturēties pret vecajām un jaunajām dalībvalstīm atšķirīgi saskaņā ar EKT aizstāvēto atšķirīgo attieksmi pret citādi vienlīdzīgajām ES dalībvalstīm. Vēl viena lieta, kurā Latvija iesniedza apsvērumus, atbalstot prasītāja viedokli, ir lieta (joprojām atrodas izskatīšanas stadijā), kurā Kipra ir apstrīdējusi Komisijas regulu, kas negatīvi ietekmē cukura nozari jaunajās dalībvalstīs.¹¹⁸ Šajā lietā Kipra norāda, ka Komisija ir pārkāpusi vairākus ES tiesību principus, proti, samērīguma principu, principu, ka tiesību aktu atpakaļejošs spēks ir aizliegts, vienlīdzības principu un diskriminācijas aizlieguma principu, jo apstrīdētā regula rada atšķirīgu attieksmi starp jauno un veco dalībvalstu uzņēmumiem attiecībā uz līdzīgas, ja ne identiskas, situācijas sekām. Citā ļoti līdzīgā lietā¹¹⁹ (arī izskatīšanas stadijā) Igaunija apstrīdēja Komisijas regulu par cukura pārpalikumu noteikšanu jaunajās ES dalībvalstīs. Igaunija norāda, ka Komisija ir pārkāpusi vairākus principus, to skaitā labas ticības principu, uzņēmumu un / vai privāto mājsaimniecību īpašumtiesību principu, samērīguma principu un diskriminācijas aizlieguma principu. Pēc Igaunijas uzskatiem, cukura pārpalikuma noteikšanā atbilstoši regulai Igaunija ir diskriminēta salīdzinājumā ar tā sauktajām vecajām ES dalībvalstīm. Latvija pievienojas gan Kipras, gan Igaunijas bažām, lielā mērā saistībā ar lauksaimnieku un cukura nozares nepakļaušanos un neapmierinātību ar jaunajiem noteikumiem.

Interesantas ir lietas par valodas politiku ES. Valoda ir viena no svarīgākajiem elementiem, uz kuriem tiek veidota un saglabāta nacionālā identitāte, viena no tautas pašnoteikšanās sastāvdaļām. Nav brīnums, ka Baltijas valstis labprāt piedalās EKT lietās, kas skar valodu politiku ES.¹²⁰ Šajā sakarā jāmin divas lietas, kurās Latvija ir iesniegusi savus apsvērumus.

Pirmā ir lieta *Skoma-Lux*,¹²¹ kurā pēc Čehijas tiesas pieteikuma (234. panta tiesvedība) EKT nosprieda, ka Kopeņu regula, kas nav publicēta dalībvalsts valodā, nav piemērojama šīs valsts privātpersonām. Citādi, atzina tiesa, šāda piemērošana būtu pretrunā tiesiskās drošības un nediskriminācijas principam. Tie bija arī Latvijas argumenti šajā lietā. Otra ir lieta, kura saņemta no Itālijas (joprojām izskatīšanā tiesā) un kurā Itālija apstrīdēja procedūru, atbilstoši kurai ārējie paziņojumi par konkursiem uz augstā līmeņa vadītāju vietām Eiropas iestādēs tiek publicēti "Oficiālajā Vēstnesī" tikai vācu, angļu un franču valodā.¹²² Latvija piekrita Itālijas nostājai. Latvijas galvenie argumenti attiecās uz tiesiskās drošības, nediskriminācijas un samērīguma principu pārkāpumu.¹²³

4.3. EKL 234. pants: prejudiciālo nolēmumu tiesvedība

Ir grūti pārvērtēt EKL 234. panta - prejudiciālā nolēmuma tiesvedības - praktisko nozīmi Eiropas integrācijas veiksmīgajā īstenošanā. Ar šo pantu ir izveidots mehānisms, kā valsts tiesas var tieši uzdot EKT jautājumus par ES tiesību interpretāciju. Kā norādījusi EKT,

"[234.] pants ir būtisks, lai saglabātu ar līgumu noteikto tiesību Kopeņu raksturu, un tā mērķis ir nodrošināt, ka visos apstākļos šīs tiesības visās Kopienas valstīs ir vienādas".¹²⁴

Latvijā mehānisms, kas nosaka Latvijas tiesu tiesības uzdot EKT jautājumus par ES interpretāciju, ir iestrādāts valsts tiesību aktos. Īsi pirms Latvijas pievienošanās ES Civilprocesa likumā un Administratīvā procesa likumā tika iekļauts jauns pants ar nosaukumu "Jautājuma uzdošana Eiropas Kopienu tiesai" (attiecīgi 5.¹ pants un 104.¹ pants). APL 104.¹ pants ir šāds:

"Tiesa Eiropas Savienības (Kopienu) tiesību normās paredzētajos gadījumos uzdod jautājumu Eiropas Kopienu tiesai par Eiropas Savienības (Kopienu) tiesību normas interpretāciju vai spēkā esamību prejudiciāla nolēmuma taisīšanai."

Interesanti, ka, lai gan CPL 5.¹ panta formulējums ir ļoti līdzīgs citētā APL 104.¹ panta formulējumam, tie nav identiski. CPL 5.¹ pants ir šāds: "Tiesa saskaņā ar *Eiropas Savienības tiesību normām*.." [autore izcēlums]. Tas ir, pēdējā minētajā pantā ir norāde tikai uz ES tiesībām, nevis uz Kopienu tiesībām, pretstatā APL paredzētajam. Nav īsti skaidrs, kādi ir bijuši likumdevēja apsvērumi, Administratīvā procesa likumā pēc ES tiesībām iekļaujot norādi uz Kopienu tiesībām, un vai šī atšķirība ir izskaidrojama ar kādiem pamatotiem apsvērumiem vai gluži vienkārši ar saskaņotas likumdošanas trūkumu.

Turklāt jānorāda, ka 2007. gadā ir pieņemts likums par EKT jurisdikcijas atzīšanu saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienību 35. pantu.¹²⁵ Šis likums visu instanču tiesām piešķir tiesības vērsties EKT ar lietām, kurās tiek skarti jautājumi saistībā ar ES līguma VI sadaļu par policijas un tiesu iestāžu sadarbību krimināllietās.

Lai veicinātu valsts tiesu izpratni par prejudiciālu nolēmumu, kā arī lai atbildētu uz praktiskiem jautājumiem sakarā ar EKT adresētā lūguma sagatavošanu, Latvijas Tieslietu ministrija 2006. gadā ir izdevusi informatīvu materiālu latviešu valodā par to, kā sagatavot lūgumu EKT sniegt prejudiciālu nolēmumu.¹²⁶

4.3.1. Lūgums EKT sniegt prejudiciālu nolēmumu

Saskaņā ar informāciju, kas pieejama šī raksta tapšanas laikā, līdz šim Latvijas tiesas tikai divreiz ir izmantojušas iespēju vērsties EKT ar lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu. Abi lūgumi tika iesniegti 2008. gada sākumā. Viens no iespējamiem izskaidrojumiem tam, ka Latvijas tiesas tik vēlu ir vērsušās pēc palīdzības EKT, un tam, ka tās nevēlas vērsties EKT, varētu būt ilgā tiesvedība.¹²⁷

Interesanti, ka abās lietās iesaistītie lietas dalībnieki ir vienādi. Pirmajā lietā¹²⁸ lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu ir saņemts no Rīgas Administratīvās apgabaltiesas un attiecas uz Padomes regulā¹²⁹ norādītās Kombinētās nomenklatūras (KN) apakšpozīcijas interpretāciju. Atbilstoši tiesas rīcībā esošajai informācijai šo apakšpozīciju dažādas ES dalībvalstis interpretēja atšķirīgi, tāpēc tiesai nācās lūgt EKT interpretēt attiecīgo Eiropas tiesību aktu.

Otrajā lietā¹³⁰ Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departaments uzdeva EKT jautājumu par Eiropas tiesību normas interpretāciju. Proti, šajā gadījumā pieteicējs apstrīdēja VID lēmumu deklarētājam, kas ir pieteicējs lietā, uzlikt naudas sodu par viltotu preču (*Nokia* telefonu) ieviešanu un deklarēšanu. Starplaikā starp preču saņēmēju, kas nav pieteicējs, un *Nokia Corporation*, kas pēc VID pieprasījuma sniedza atzinumu par aizturētajām precēm, apstiprinot, ka preces ir viltotas, tika panākta un izpildīta vienošanās par viltoto preču iznīcināšanu. Regulas 1383/2003¹³¹ 11. pants paredz vienkāršotu kārtību, kas dod iespēju muitas iestādēm iznīcināt viltotas preces, nenosakot, vai intelektuālā īpašuma tiesības ir pārkāptas saskaņā ar valsts tiesību aktiem. Savukārt APL 201.¹² pants, uz kuru pamatojoties pieteicējam bija uzlikts sods (kura apmēru regula atstāj dalībvalstu ziņā), paredz vainas konstatēšanu muitas procedūras piemērošanā viltotām precēm. Attiecīgi Senāts jautāja EKT, vai Regulas 1383/2003 11. pants ir interpretējams tādējādi: ja pastāv vienošanās starp preču saņēmēju / deklarētāju un intelektuālā īpašuma

īpašnieku par viltotu preču iznīcināšanu, nav jāpiemēro valsts tiesībās paredzētās sankcijas preču deklarētājam / īpašniekam.

Jānorāda, ka gan Augstākās tiesas Senāts, gan Administratīvā apgabaltiesa balstījās uz EKL 234. pantu un Latvijas Administratīvā procesa likuma 104.¹ pantu, pamatojot savas pilnvaras uzdot EKT prejudiciālu jautājumu par "Kopienas iestāžu [...] spēkā esamību un interpretāciju".¹³²

4.3.2. Pieprasījumi valsts tiesās uzdot jautājumu prejudiciāla nolēmuma taisīšanai

Lai gan līdz šim Latvijas tiesas nav bieži izmantojušas 234. panta tiesvedību, tas nenozīmē, ka tiesas nebūtu bieži apspriedušas iespēju uzdot jautājumu EKT.

Patiesi, vairākkārt puses tiesvedībā pieprasīja lūgt EKT interpretēt ES tiesību normas. Līdz šim visi šie pieprasījumi ir noraidīti. Vienā no lietām Augstākā tiesa noraidīja pieprasījumu uzdot jautājumu EKT, pamatojoties uz to, ka attiecīgajā lietā apstrīdētās normas interpretācija saistībā ar tās atbilstību ES tiesībām nebija izšķirošs faktors sprieduma taisīšanai lietā.¹³³ Citā lietā apelācijas instances tiesa (Rīgas apgabaltiesa) līdzīgi nosprieda, ka vērsties EKT nav nepieciešams, pretēji tam, ko apgalvoja apelācijas sūdzības iesniedzējs.¹³⁴ Tiesa pamatoja, ka, pirmkārt, atšķirībā no pēdējās instances tiesām, tai nav pienākuma vērsties EKT un, otrkārt, jautājums jau ir aplūkots vairākos agrākos EKT spriedumos, tāpēc nav "pamatotu šaubu" par apskatāmā termina ("uzņēmuma pāreja") nozīmi.

Šī raksta 3.3.3. sadaļā minētajā *Kempmayer* lietā¹³⁵ konkurences jomā, kurā *Kempmayer Media Limited (Kempmayer)* apstrīdēja Latvijas Konkurences padomes lēmumu, trešā persona, *Kempmayer Latvia*, aicināja pirmās instances tiesu, apelācijas instances tiesu un Augstākās tiesas Senātu uzdot jautājumu EKT prejudiciāla nolēmuma taisīšanai. Tiesām tika lūgts, lai tās jautā EKT, vai Konkurences padome bija pilnvarota 2004. gada jūnija lēmumā piemērot darbībām, kas veiktas laikā pirms pievienošanās, atbilstošos Eiropas Asociācijas līguma, ES un Latvijas Asociācijas padomes Lēmuma 5/2001 un Regulas 1/2003 noteikumus.¹³⁶ Senāts apstiprināja apelācijas instances tiesas spriedumu daļā, atbilstoši kurai šajos apstākļos nav "nepieciešams" lūgt EKT sniegt prejudiciālu nolēmumu. Senāts šīs "nepieciešamības trūkumu iesniegt lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu" pamatoja šādi:¹³⁷ pirmkārt, Senāts atgādināja EKT lietā *CILFIT*¹³⁸ izstrādātās vadlīnijas valsts tiesām, kad uzdot jautājumu prejudiciāla nolēmuma taisīšanai. Senāts ir īpaši uzsvēris faktu, ka pat pēdējās instances tiesām (kāda ir Augstākā tiesa) ir zināma rīcības brīvība, izvērtējot prejudiciāla nolēmuma nepieciešamību. Otrkārt, attiecībā uz Regulu 1/2003 Senātam nebija grūti noteikt, ka regula ir piemērojama tikai no 2004. gada 1. maija: gan saskaņā ar Pievienošanās līgumu, gan pašas regulas piemērošanas sākuma dienu.¹³⁹ Treškārt, Senāts uzsvēra Latvijas saistību, kas nostiprināta EK un Latvijas Eiropas Asociācijas līgumā,¹⁴⁰ - tuvināt savus tiesību aktus Kopienas *acquis*, īpaši konkurences jomā. Tad tiesa norādīja uz EKT spriedumu lietā *Ynos/János Varga*,¹⁴¹ kurā līdzīgos apstākļos EKT nosprieda, ka tā nevar sniegt prejudiciālus nolēmumus attiecībā uz faktiem, kas notikuši pirms pievienošanās.¹⁴² Tādējādi, pat ja Senātam vajadzētu sūtīt jautājumus EKT, tā lūgums tiktu noraidīts, pamatojoties uz to, ka fakti, par kuriem ir strīds, ir notikuši pirms Latvijas pievienošanās ES.

Citā lietā, kura izspriesta gadu pēc *Kempmayer* lietas un kurā *Narvesen Baltija*, viens no vadošajiem Latvijas mazumtirgotājiem, apstrīdēja Valsts ieņēmumu dienesta (VID) lēmumu, pieteicējs (*Narvesen Baltija*) pieprasīja, lai Augstākās tiesas Senāts uzdod vairākus jautājumus EKT.¹⁴³ Tomēr Senāts noraidīja šo pieprasījumu, paskaidrojot savu lēmumu šādi:

"[t]ā kā konkrētajā gadījumā lietas fakti ir radušies, pirms Latvija kļuva par Eiropas Savienības dalībvalsti, un strīds izšķirams, pamatojoties uz Latvijas tiesību normām, [...] nav nepieciešams pēc būtības izvērtēt, vai šajā lietā ir nepieciešams Eiropas Kopienu tiesas atzinums".¹⁴⁴

Tā vietā, lai tieši atsauktos uz EKT spriedumu lietā *Ynos/Varga*, kurā EKT atteicās spriest par ES tiesību piemērojamību attiecībā uz faktiem, kas notikuši pirms pievienošanās, Senāts *Narvesen* lietā vienīgi atdarināja savu spriedumu iepriekš minētajā *Kempmayer* lietā. Arī šajā lietā Senāts, līdzīgi kā *Kempmayer* lietā, norādīja, ka saskaņā ar Pievienošanās aktu pašas ES tiesības Latvijā ir piemērojamas, sākot ar 2004. gada 1. maiju. Tas ir, Senāts atsauca uz ES tiesību piemērošanu pēc pievienošanās, nepaskaidrojot, kādā ziņā šī Senāta atsauce attiecas uz izskatāmo lietu. Tad tas piebilda, ka Eiropas Asociācijas līgumā ir paredzēta Latvijas tiesību aktu tuvināšana Kopienu normām un ka "pamatā nacionālie normatīvie akti tika saskaņoti ar Eiropas Kopienas tiesību avotiem jau līdz Latvijas iestāšanās dienai Eiropas Savienībā".¹⁴⁵ Arī šeit ir grūti nepiekrīst Senāta konstatējumiem, taču nav skaidrs, kādā ziņā šis konstatējums ir svarīgs sprieduma taisīšanai lietā. Kā izriet no lietas apstākļiem, prasītāja prasījumi bija balstīti uz valsts tiesību normu, kura bija paredzēta, lai ieviestu ES direktīvas prasības Latvijas tiesību aktos, turpretim šī tuvināšana notika pirms 2004. gada 1. maija. Senāts, savos argumentos neiekļaujot visu šo attiecīgo informāciju, visticamāk, pieņēma, ka tā argumentu secība jau ir skaidra un tai nav vajadzīgs sīkāks paskaidrojums. Tā diemžēl nav. Nepilnīgajā analizē, kurā Senāts nav spējis piesaistīt iepriekš minēto apgalvojumu, ka ES tiesības Latvijā patiešām ir piemērojamas, tikai sākot ar 2004. gada 1. maiju, Senāts pēkšņi atsauca uz EKT spriedumu lietā *Ynos/János Varga*, kurā "līdzīgos apstākļos" EKT atzina, ka tās kompetencē nav interpretēt direktīvu lietā, kurā izskatāmie fakti ir radušies pirms valsts pievienošanās ES. Šos "līdzīgos apstākļus" Senāts gan nav minējis, bet ļāvis pusēm pašām uzminēt, kas tie ir. Tādējādi, lai gan Senāta sprieduma iznākums ir pareizs, tā argumentus diez vai var saukt par pilnīgiem un tādējādi par saprotamiem.

4.3.3. Latvijas dalība tiesvedībā EKT saskaņā ar EKL 234. pantu

Šeit jāmin divas no strīdīgākajām lietām, kas nonāca EKT saistībā ar paplašināšanos, proti, *Laval* lieta un *Viking Line* lieta. Abas lietas var uzskatīt par jauno dalībvalstu uzvaru pār "vecu" ES dalībvalstu aizbildniecisko attieksmi.

Par *Laval* lietas, kurā spriedums tika taisīts 2007. gada decembrī¹⁴⁶ svarīgumu liecina fakts, ka lietu izskatīja tiesas virspalāta. Lietas fakti tiks izklāstīti ļoti īsi, jo par šo lietu tika plaši ziņots un tā tika plaši komentēta.¹⁴⁷ Tas ir, pēc Zviedrijas Būvniecības un publisko būvdarbu nozares darba ņēmēju arodbiedrības ierosmes tika bloķēts darbs būvobjektā (skolā), kuru pārvaldīja Latvijas sabiedrība *Laval*, izmantojot savus celtniecības darbiniekus no Latvijas. Blokādes dēļ sabiedrībai nācās atsaukt savus darbiniekus, līgums ar pašvaldību tika atcelts un sabiedrība tika pasludināta par maksātnespējīgu. Īsāk sakot, galvenais Zviedrijas arodbiedrības un Zviedrijas valdības arguments bija, ka šīs Latvijas sabiedrības darbība radīja sociālo dempingu. Jautājumus par EKL 12. un 49. pantu un tā sauktās darbinieku norīkošanas direktīvas¹⁴⁸ interpretāciju Zviedrijas tiesa iesniedza Eiropas Kopienu tiesā EKL 234. panta kārtībā.

Latvija (līdzās citām jaunajām ES dalībvalstīm, piemēram, Čehijas Republiku, Igauniju, Lietuvu un Poliju) atbalstīja pakalpojumu sniedzēju, norādot, ka šajos apstākļos Zviedrija nenodrošina vienlīdzīgas iespējas sniegt pakalpojumus, kas ir viena no četrām pamatbrīvībām ES iekšējā tirgū, un tādējādi Zviedrijas arodbiedrības rīcība bija pretrunā EKL 49. pantam.

Tiesa nosodīja Zviedrijas rīcību. Tā piekrita, ka tiesība īstenot kolektīvu rīcību ir pamattiesība, tomēr kā pamattiesība šī rīcība, ja tā vērsta pret citā dalībvalstī reģistrētu

uzņēmumu, kas norīko darbiniekus saistībā ar starptautisku pakalpojumu sniegšanu, neizslēdz to, ka tā tiek pārbaudīta saistībā ar Kopienas tiesībām.¹⁴⁹ Citiem vārdiem, EKT ir atzinusi leģitīmo nepieciešamību darba ņēmēju sociālo aizsardzību izvērtēt saistībā ar tirgus noteikumiem. Jā, norādīja tiesa, pakalpojumu sniegšanas brīvību var ierobežot, bet tikai tad, ja šiem ierobežojumiem ir leģitīms un ar līgumu saderīgs mērķis un ja tos attaisno vispārējo interešu iemesli.¹⁵⁰ Šie nosacījumi aplūkojamā lietā nebija izpildīti. Arī citā nesenā, tā sauktajā *Viking line*, lietā¹⁵¹ EKT bija jāanalizē kolektīvā rīcība, kas ierobežoja Līgumā garantētas pamatbrīvības. Sabiedrība (*Viking*), kas Igaunijas konkurentu dēļ maršrutā Helsinki-Tallina darbojās ar zaudējumiem, nolēma reģistrēt savu kuģi *Rosella* ar Igaunijas karogu, kas dotu tai dažas finansiālas priekšrocības. Jūnieku arodbiedrība iebilda. Savā atbildē saskaņā ar 234. panta tiesvedību tiesa - līdzīgi kā spriedumā *Laval* lietā - nosprieda, ka tiesības veikt kolektīvu rīcību ir pamattiesības, kas tomēr nav absolūtas, proti, tām ir jāsaskan ar brīvību veikt uzņēmējdarbību EKL 43. panta izpratnē.¹⁵² Latvija, kas iesniedza tiesā apsvērumus, sniedza līdzīgus argumentus kā *Laval* lietā, t. i., ka arodbiedrību rīcība, kas radīja šķēršļus līgumā paredzētai brīvībai, bija diskriminējoša, nesamērīga ar izvirzīto mērķi un neatbilda savstarpējās atzīšanas principam.¹⁵³

5. Secinājumi

Ir pagājuši tikai četri gadi, kopš Latvija kopā ar citām deviņām Centrāleiropas un Austrumeiropas valstīm, kurām Bulgārija un Rumānija pievienojās 2007. gadā, kļuva par Eiropas Savienības dalībvalsti. Līdz ar to varbūt ir pārāgri izdarīt secinājumus par ES tiesību piemērošanu jaunajās dalībvalstīs, tomēr jau šobrīd var paust dažas atziņas.

Latvijas tiesnešus, neapšaubāmi, ir ietekmējusi EKT judikatūra, un tās ietekme uz Latvijas tiesību sistēmu ir arvien redzamāka. Tomēr Latvijas tiesu judikatūrā vēl nav vērojama beznosacījumu piekrišana lielākajai daļai ES tiesību principu. Tajā pašā laikā ir noteikti daži doktrināli pamati. Par nākamo posmu vajadzētu kļūt tam, ka šīs doktrīnas tiek iekļautas ikdienas tiesu judikatūrā. Eiropas tiesības ir kļuvušas par obligātu priekšmetu juridisko fakultāšu mācību programmās. Tā rezultātā noteikti notiks (un jau notiek) plašāka un pilnīgāka ES tiesību piemērošana. Viens no pašreizējā stāvokļa trūkumiem ir tāds, ka lietās uz Eiropas tiesībām atsauces galvenokārt praktizējoši advokāti savu klientu interešu aizstāvībai, bet tiesas tikai reaģē uz šīm atsaucēm. Tas ļoti labi atspoguļo nodarbinātības tendences tiesību jomā, kur jauni augstskolu beidzēji, kas nesen ir nokārtojuši eksāmenus ES tiesībās, izvēlas labāk atalgotu darbu juridiskajos birojos, nevis tiesneša palīga amatu. Tomēr tiesām pašām vajadzētu paust lielāku pašāvērtību uz ES tiesībām.

Attiecībā uz Latvijas dalību EKT tiesvedībā var teikt, ka Latvija aktīvi iesniedz savu viedokli EKT, kaut gan Latvijas tiesas ir diezgan atturīgas pret lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu iesniegšanu EKT. Pieaugot informētībai par Eiropas tiesībām, palielinās arī strīdu pušu iesniegto pieprasījumu skaits tiesām vērsties EKT.

Vienīgais līdzeklis, kā panākt, lai Latvijas tiesas aktīvāk balstītos uz ES tiesībām, ir turpināt zināšanu par ES tiesībām veicināšanu praktizējošu juristu un tiesnešu vidū, un tādu vietējo tiesu nolēmumu izplatīšanu speciālistu vidū, kuri balstīti uz ES tiesībām un EKT judikatūru. Kā liecina veco ES dalībvalstu pieredze, vienmēr būs visai liela nevēlēšanās pilnībā piemērot tādas tiesību normas, ko nav izdevusi valsts. Taču, kā rāda šis raksts, sākotnējo atturību nepatikas un aizdomu dēļ aizstāj tas, ka pakāpeniski tiek pieņemts ES tiesību pārākuma statuss Latvijas tiesību sistēmā.

* Šī raksta sakotnējā versija tika publicēta Jurista Vārdā, Nr.17 (522), 2008. gada 29. aprīlis, 1.-10. lpp., un Nr.18 (523), 2008. gada 13. maijs, 21.-26. lpp.

** Vēlos pateikties Augstākās tiesas tiesnesim prof. Kalvim Torgānam, Satversmes tiesas tiesnesei Kristīnei Krūmai, Tieslietu ministrijas EKT nodaļas vadītājai Esmeraldai Balodei-Burakai, Rīgas Juridiskās augstskolas docenta v. i. Pēteram Gjortleram (Peter Gjortler) un "Raidla, Lejiņš & Norcous" zv.advokātam Jevgēnijam Salimam par šī raksta iepriekšējās versijas komentāriem. Tāpat autore pateicas Aijai Spridzānei (SIA "VIP tulks"), kas tulkojusi šo tekstu no angļu valodas latviešu valodā un savai asistentei, maģistrantūras studentei Lindai Germovai par viņas vērtīgo palīdzību, atlasot šim rakstam attiecīgo judikatūru. Ir piemērojama parastā atruna. Autorei var rakstīt uz e-pasta adresi: galina.zukova@rgsl.edu.lv.

¹ Komisijas paziņojums "Rezultātu Eiropa - Kopienas tiesību aktu piemērošana", COM/2007/0502, I. Ievads. Šajā sakarā sk. arī Komisijas Paziņojumu par Kopienas tiesību piemērošanas kontroles uzlabošanu, COM(2002)725; Komisijas paziņojumu "Labāka regulējuma Eiropas Savienībā stratēģisks pārskats", COM(2006)689.

² Sk. arī Darinka Piqani, "Constitutional Courts in Central and Eastern Europe and their Attitude towards European Integration", EJLS, December 2007, Vol. 1, Issue 2. Pieejams: <http://www.ejls.eu/>

³ Sk. <http://www.kp.gov.lv/>

⁴ E. Šķibeles un A. Vītola analīze par praksi Latvijā, grāmatā: Paul F. Nemitz, The Effective Application of EU State Aid Procedures: The Role of National Law and Practice (Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International, 2007), p. 288.

⁵ Ibid.

⁶ Šajā sakarā sk. arī: D.L. Lutere-Timmele (red.), Eiropas Savienības tiesību piemērošana: rokasgrāmata praktizējošiem juristiem. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2007, 221.-229. lpp.; Lestrade, K.Ost.J, LLD, Dr. Edward, "Competition Regulation in Latvia and European Union Law". Pieejams: <http://ssrn.com/abstract=929225>.

⁷ Sk. Augstākās padomes pieņemto 1990. gada 4. maija deklarāciju "Par Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu".

⁸ Īpaši sk. Eiropas Līgumu par asociācijas izveidošanu starp Eiropas Kopienām un to dalībvalstīm, no vienas puses, un Latvijas Republiku, no otras puses, OV L 26, 02.02.1998., 3. lpp.

⁹ Sk. koncepciju "Par Eiropas Savienības tiesību aktu pārņemšanas un ieviešanas kontroles sistēmu", ko Ministru kabinets apstiprinājis 2004. gada 17. novembrī. Latvijas Vēstnesis, 24.11.2004., Nr. 186(3134), un šīs koncepcijas 2006. gada 26. oktobra grozījumus. Latvijas Vēstnesis, 27.10.2006., Nr. 172(3540).

¹⁰ Sk. European Commission, Progress in notification of national measures implementing all directives in force, February 2008. Pieejams: http://ec.europa.eu/community_law/docs/docs_directives/mne_country_na_20080211_en.pdf Sk. arī European Commission, Progress in notification of national measures implementing all adopted directives, February 2008. Pieejams: http://ec.europa.eu/community_law/docs/docs_directives/mne_country_20080211_en.pdf

¹¹ Sk. informatīvo ziņojumu "Par Latvijas kā Eiropas Savienības dalībvalsts Eiropas Kopienas dibināšanas līguma saistību izpildi", ko Ministru kabinets pieņēmis 2008. gada 29. janvārī.

¹² Sk. <http://taix.ec.europa.eu/>

¹³ Sk. <http://www.ltmc.lv>. Latvijas Tiesnešu mācību centrs tika izveidots 1995. gadā "ar mērķi veikt visu Latvijas Republikas tiesnešu, tiesu darbinieku, tiesu izpildītāju un citu juridisko profesiju pārstāvju profesionālo tālākizglītību un kvalifikācijas celšanu, profesionālo zināšanu un ētikas līmeņa paaugstināšanu". Latvijas Tiesnešu mācību centra 2003. gada pārskats. Pieejams: http://www.ltmc.lv/g_parskati/2003_annual_report.pdf

¹⁴ Sk. <http://www.vas.gov.lv/en/?pg=55>

¹⁵ Sk. <http://www.rgsl.edu.lv/index.php?part=continue&page=register>

¹⁶ Sk., piem., Lutere-Timmele, minēts 6. zemsvītras piezīmē; B. Broka, S. Džohansens, Juridiskā analīze un tekstu rakstīšana. Rīga: Tiesu namu aģentūra, otrais papildinātais izdevums, 2007; I. Alehno (red.), Eiropas Savienības tiesību īstenošana Latvijā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2003; I.Alehno u.c. (red.), Ievads Eiropas Savienības tiesībās: Tiesu prakse un komentāri. Rīga: Tiesu namu aģentūra, otrais papildinātais izdevums, 2004; S. Gatawis (red.), Eiropas tiesības: Mācību līdzeklis. Rīga: Latvijas Universitāte, EuroFaculty, 2002; N. Reihs, Izprotot Eiropas Savienības tiesības. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2003.

¹⁷ Sk., piem., M. Papēde, Direktīvu piemērošana tiesās, Jurista Vārds, Nr. 7(460), 2007. gada 13. februāris: "Latvijas tiesas ir noraidošas pret prasījumiem, kas ir balstīti uz direktīvu normu piemērošanu". Sk. arī Šķibeles un Vītols, minēts 4. zemsvītras piezīmē, 283.-289. lpp.

¹⁸ E. Broks, Zaudējumu atlīdzināšana ceļu satiksmes negadījumos cietušajiem, Jurista Vārds, 2006. gada 28. marts, Nr. 13(416).

¹⁹ Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesu kolēģijas 2007. gada 2. janvāra lēmums Nr. C-2452/17, citēts pēc: Papēde, minēts 17. zemsvītras piezīmē.

- ²⁰ Augstākās tiesas Senāta lieta SKC-48/2005 (Lursoft datubāze).
- ²¹ Sk. EKT, lieta C-129/00 Komisija/Itālija [2003] ECR I-14637; EKT, lieta C-224/01 Köbler/Austrija, [2003] ECR I-10239; EKT, lieta C-173/03 Traghetti del Mediterraneo SpA/Itālija, [2006] ECR I-5177. Sk. arī Lutere-Timmele, minēts 6. zemspvītras piezīmē, 67. lpp.
- ²² 1993. gada likums "Par tiesu varu" (jaunākie grozījumi 2008. gadā).
- ²³ Sk. <http://www.satv.tiesa.gov.lv/>. Sk. arī 1997. gada Satversmes tiesas likumu.
- ²⁴ Sk. Latvijas Satversmes tiesas priekšsēdētāja prof. Dr. A. Endziņa runu konferencē "The Position of Constitutional Courts Following Integration into the European Union", Bledā, Slovēnijā, no 2004. gada 30. septembra līdz 2. oktobrim; konferences materiāli ir pieejami <http://www.us-rs.si/en/media/zbornik.pdf>
- ²⁵ 13.01.1994. likums "Par Latvijas Republikas starptautiskajiem līgumiem". Latvijas Vēstnesis, Nr. 11(142), 26.01.1994. (ar 2004. gada grozījumiem).
- ²⁶ Par interpretāciju, kas atšķiras no ierastās interpretācijas par starptautisko tiesību vietu Latvijas tiesību sistēmā, sk. Satversmes tiesas tiesneša Jura Jelāgina atsevišķās domas lietā Nr. 2004-01-06. Pieejamas: http://www.satv.tiesa.gov.lv/upload/2004-01-06_atsev.rtf, kurās tiesnesis cita starpā (4. punktā) ir norādījis, ka "starptautiskajam līgumam un likumam, ar kuru tas ir ratificēts, nevar būt atšķirīgs juridiskais spēks. Tiem ir vienāds juridiskais spēks".
- ²⁷ Latvijas Vēstnesis, 2004. gada 23. janvāris, Nr. 12(2960).
- ²⁸ Latvijas Vēstnesis, 2004. gada 23. aprīlis, Nr. 64(3012).
- ²⁹ Diskusiju par terminu "tiešā iedarbība" un "tiešā piemērojamība" apjomu sk. Hilson and Downes, "Making sense of rights: Community rights in EC law", 24 EL Rev. (1999), p. 121.
- ³⁰ Latvijas Satversmes tiesas lieta 2004-01-06, 2004. gada 7. jūlija spriedums. Pieejams: <http://www.satv.tiesa.gov.lv/upload/2004-01-06.rtf>, 6. punkts.
- ³¹ Sk., piem., bijušā Latvijas Satversmes tiesas priekšsēdētāja prof. Dr. A. Endziņa runu, minēta 24. zemspvītras piezīmē, kurā bija teikts, ka "pat ja Konstitucionālajā tiesā netiek apstrīdēta pievienošanās procesa atbilstība konstitūcijai, tai agri vai vēlū nāksies risināt jautājumu par dažādu ES tiesību aktu un Latvijas tiesību normu mijiedarbību".
- ³² 1993. gada 12. oktobra nolēmums, 2 BvR L 134/92 and 2159/92, NJW (1993) 3047.
- ³³ A. Endziņš, supra 31.
- ³⁴ Latvijas Satversmes tiesas lieta 2007-11-03, 2008. gada 17. janvāra spriedums. Pieejams: http://www.satv.tiesa.gov.lv/upload/2007-11-03_ostas%20lieta.htm, 25.4. punkts (autores izcēlums). Vairāk par šo lietu sk. 3.5. nodaļu.
- ³⁵ Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta lietas SKA-216/2004 (Lursoft datubāze), 10. punkts. Šajā lietā kasācijas sūdzības iesniedzējs iesniedza kasācijas sūdzību par administratīvās apgabaltiesas nolēmumu, norādot, ka tiesa ir piemērojusi EKT judikatūru kā piemērojamu tiesību normu. Augstākā tiesa tomēr nepiekrīta kasācijas sūdzības iesniedzējam. Sk. arī Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta lietu SKA-222/2004 (Lursoft datubāze), 5.5. punkts (par preču zīmes "Niveja Dzintars" izmantošanu, ko reģistrējusi Latvijas sabiedrība "Dzintars" un apstrīdējusi "Beiersdorf AG", zīmola "NIVEA" īpašniece).
- ³⁶ Lieta Nr. 2002-18-01, Satversmes tiesas 2003. gada 5. marta spriedums.
- ³⁷ Satversmes tiesas lieta 2003-09-01, 2003. gada 27. jūnija lēmums.
- ³⁸ Turpat, 5. punkts.
- ³⁹ Satversmes tiesas lieta 2003-08-01, 2003. gada 6. oktobra spriedums.
- ⁴⁰ Turpat, 6. punkts. Sk., piem., Latvijas Satversmes tiesas lietu 2002-21-01, 2003. gada 20. maija spriedums. Šajā lietā konstitucionālās sūdzības iesniedzējs apstrīdēja vecuma ierobežojumu akadēmiskajām profesijām. Satversmes tiesa cita starpā atsauca uz Eiropas Direktīvu 2000/78/EK, kura paredz tiešas un netiešas diskriminācijas aizliegumu saistībā ar nodarbinātību un profesiju. Tomēr tiesa norādīja uz šo direktīvu kā vienu no piemēriem ES tiesību tendencēm, bet pamatojumā uz to nebalstījās. Sk. arī Latvijas Satversmes tiesas lietu 2002-16-03, 2002. gada 24. decembra spriedums, 1. punkts; Latvijas Satversmes tiesas lietu 2003-12-01, 2003. gada 18. decembra spriedums, 7. punkts.
- ⁴¹ Satversmes tiesas tiesnešu A. Endziņa, J. Jelāgina un A. Ušackas atsevišķās domas lietā 2000-03-01.
- ⁴² Minēta 36. zemspvītras piezīmē.
- ⁴³ Lazovskis (Łazowski) runā par "valsts tiesību proeiropeisku interpretāciju", sk. A. Łazowski, III daļas 8. nodaļa. Approximation of Laws, grāmatā: Ott, A. and Inglis, K. (eds.), Handbook on European Enlargement. A Commentary on the Enlargement Process, The Hague, T.M.C. Asser Institute, 2002, p. 636. Sk. arī C. Hillion, Case C-162/00 Land Nordrhein-Westfalen v Beata Pokrzepowicz-Meyer, judgment of the Full Court of 29 January 2002, CMLR, Volume 40, (2003), pp. 486.
- ⁴⁴ EKT, lieta C-302/04 Ynos Kft./János Varga [2006] ECR I-371.
- ⁴⁵ Turpat, 36. un 37. punkts.
- ⁴⁶ Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta lieta SKK-222/2005 (Lursoft datubāze).

- ⁴⁷ Minēta lietā SKC-6, Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2008. gada 9. janvāra spriedums (Lursoft datubāze).
- ⁴⁸ Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta lieta SKC-87 (Lursoft datubāze).
- ⁴⁹ EKT, C-537/03 Katja Candolin/Vahinkovakuutusosakeyhtiö Pohjola & Jarno Ruokoranta [2003] ECR I-5745.
- ⁵⁰ Turpat.
- ⁵¹ Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta lieta SKA-210/2004 (Lursoft datubāze), 11. punkts; Padomes 1989. gada 21. decembra Direktīva 89/665/EEK par to normatīvo un administratīvo aktu koordinēšanu, kuri attiecas uz izskatīšanas procedūru piemērošanu, piešķirot piegādes un uzņēmuma līgumus valsts vajadzībām, OV L 395, 30.12.1989., 33. lpp.
- ⁵² 2. panta 8. punkts noteic: "[t]ā kā iestādes, kas atbild par izskatīšanas procedūru, nav tiesu iestādes, to lēmumiem vienmēr dod rakstisku pamatojumu. Turklāt šādā gadījumā jāgarantē procedūras, ar kurām jebkurus nelikumīgus pasākumus, ko varētu būt veikusi izskatīšanas iestāde, vai jebkuru varbūtēju trūkumu tai piešķirto pilnvaru īstenošanā var nodot izskatīšanai tiesā vai citā iestādē, kas ir tiesa vai tribunāls EEK Līguma 177. panta nozīmē un kas nav atkarīga ne no līgumslēdzējas iestādes, ne no izskatīšanas iestādes."
- ⁵³ Padomes 1977. gada 17. maija Direktīva 77/388/EEK par to, kā saskaņojami dalībvalstu tiesību akti par apgrozījuma nodokļiem - Kopēja pievienotās vērtības nodokļu sistēma: vienota aprēķinu bāze, OV 1977, L 145.
- ⁵⁴ Kā minēts Administratīvās apgabaltiesas lietā AA43-0154-08 (Lursoft datubāze), 5.15. punkts.
- ⁵⁵ Turpat, 7.2. punkts.
- ⁵⁶ Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta lieta SKA-195/2004 (Lursoft datubāze).
- ⁵⁷ Turpat, 11.2. punkts.
- ⁵⁸ Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta lieta SKA-0094-05 (Lursoft datubāze).
- ⁵⁹ (Lursoft datubāze), 10. un 11. punkts. Sk. arī Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta lieta SKA-0233-05 (Lursoft datubāze), 12. punkts. Lai gan pati lieta neskāra Eiropas tiesības, tiesa tomēr uzskatīja par lietderīgu norādīt uz EKT viedokli. Lietā "Asmers" (Latvijas Satversmes tiesas lieta 2004-10-01, 2002. gada 17. janvāra spriedums), kurā pieteicējs norādīja, ka strīda izskatīšana šķīrējtiesā nenodrošina "taisnīgu tiesu", ko paredz Satversme (92. pants). Spriedumā Satversmes tiesa atsauca arī uz Latvijas Patērētāju aizsardzības likumu, kurā daļēji ir iekļauta direktīva 93/13/EK (Direktīva par negodīgiem noteikumiem līgumos) un tās interpretāciju, ko sniegusi EKT, sprieduma 9.3.2. punkts).
- ⁶⁰ Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta lieta SKA-0302-05 (Lursoft datubāze), 11. punkts. Šī lieta skāra Latvijas iepirkumu likuma interpretāciju, ar ko ievieš vairākas Eiropas direktīvas ES publiskā iepirkuma jomā.
- ⁶¹ Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta lieta SKA-0083-06 (Lursoft datubāze).
- ⁶² Minēts 8. zemsvītras piezīmē.
- ⁶³ Lieta SKA-0083-06, minēta 62. zemsvītras piezīmē, 10.-13. punkts.
- ⁶⁴ Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta lieta SKA-0129-06 (Lursoft datubāze).
- ⁶⁵ Turpat, 9.1. un 9.2. punkts.
- ⁶⁶ Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta lieta SKA-149/2006 (Lursoft datubāze).
- ⁶⁷ Turpat, 11.1. punkts, autore izcēlums.
- ⁶⁸ Sk. arī A. Buka, "Indivīda iespējas izmantot Eiropas Savienības tiesības" grāmatā: Alehno, minēta 16. zemsvītras piezīmē, 37. lpp.
- ⁶⁹ Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta lieta SKA-162/2007 (Lursoft datubāze).
- ⁷⁰ Lieta SKA-216/2004, minēta 35. zemsvītras piezīmē.
- ⁷¹ Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta lieta SKA-162/2007 (Lursoft datubāze), 9.-11. punkts.
- ⁷² Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta lieta SKA-46/2005 un lieta SKA-0024-05 (Lursoft datubāze).
- ⁷³ Padomes 2003. gada 25. novembra Direktīva 2003/109/EK par to trešo valstu pilsoņu statusu, kuri ir kādas dalībvalsts pastāvīgie iedzīvotāji, OV L 16, 23.01.2004., 44. lpp.
- ⁷⁴ Lieta SKA-46, 23. punkts, lieta SKA-0024-05, 24. punkts.
- ⁷⁵ Turpat.
- ⁷⁶ Turpat.
- ⁷⁷ 22.06.2006. likums "Par Eiropas Kopienas pastāvīgā iedzīvotāja statusu Latvijas Republikā". Latvijas Vēstnesis, Nr. 107 (3475), 07.07.2006., spēkā no 2006. gada 21. jūlija.
- ⁷⁸ Sk. "Informatīva atsauce uz Eiropas Savienības direktīvu".
- ⁷⁹ EKT, apvienotās lietas C-6/90 un 9/90 Frankovich/Itālija, [1991] ECR I-5357.
- ⁸⁰ Latvijas Satversmes tiesas lieta 2007-11-03, 2008. gada 17. janvāra spriedums. Pieejams: http://www.satv.tiesas.gov.lv/upload/2007-11-03_ostas%20lieta.htm

- ⁸¹ Pieteikuma iesniedzēja balstījās uz Satversmes 115. pantu, kurš ir šāds: "Valsts aizsargā ikviena tiesības dzīvot labvēlīgā vidē, sniedzot ziņas par vides stāvokli un rūpējoties par tās saglabāšanu un uzlabošanu."
- ⁸² Sk. <http://www.mfa.gov.lv/lv/eu/3883/3749/4004/4005/#II-4>
- ⁸³ Sprieduma 20.1. punkts.
- ⁸⁴ Sprieduma 24.2. punkts.
- ⁸⁵ Sprieduma 25.4. punkts.
- ⁸⁶ Turpat (autores izcēlums).
- ⁸⁷ Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta lieta SKC-67/2007 (Lursoft datubāze).
- ⁸⁸ Sk. Administratīvās apgabaltiesas lietu AA-43-0305-07 (Lursoft datubāze), kurā tiesa spriedumā ir ļoti plaši balstījies uz EKT judikatūru, sprieduma 21. punkts.
- ⁸⁹ Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta lieta SKA-190/2004 (Lursoft datubāze), 9. punkts.
- ⁹⁰ Latvijas Satversmes tiesas lieta 2005-12-0103, 2005. gada 16. decembra spriedums. Pieejams: <http://www.satv.tiesa.gov.lv/?lang=1&mid=19>, 21.4. punkts.
- ⁹¹ Pirmās instances tiesa, lieta T-306/01 Ahmed Ali Yusuf un Al Barakaat International Foundation/Eiropas Savienības Padome un Eiropas Kopienu Komisija, [2005] ECR II-3533.
- ⁹² Latvijas Satversmes tiesas lieta 2005-13-0106, 2006. gada 15. jūnija spriedums. Pieejams: <http://www.satv.tiesa.gov.lv/?lang=1&mid=19>.
- ⁹³ Minēta 81. zemsvītras piezīmē.
- ⁹⁴ Turpat, 20.1. punkts.
- ⁹⁵ Lutere-Timmele, minēts 6. zemsvītras piezīmē.
- ⁹⁶ Turpat, 33. lpp.
- ⁹⁷ Latvijas Satversmes tiesas lieta 2004-01-06, 2004. gada 7. jūlija spriedums. Pieejams: <http://www.satv.tiesa.gov.lv/upload/2004-01-06.rtf>
- ⁹⁸ Padomes 2001. gada 28. jūnija Direktīva 2001/51/EK, ar kuru papildina 26. pantu Konvencijā, ar ko īsteno 1985. gada 14. jūnija Šengenas līgumu, OV L 187, 45. lpp.
- ⁹⁹ Līgums starp Beļģijas Karalisti, Dānijas Karalisti, Vācijas Federatīvo Republiku, Grieķijas Republiku, Spānijas Karalisti, Francijas Republiku, Īriju, Itālijas Republiku, Luksemburgas Lielhercogisti, Nīderlandes Karalisti, Austrijas Republiku, Portugāles Republiku, Somijas Republiku, Zviedrijas Karalisti, Lielbritānijas un Ziemeļīrijas Apvienoto Karalisti (Eiropas Savienības dalībvalstīm) un Čehijas Republiku, Igaunijas Republiku, Kipras Republiku, Latvijas Republiku, Lietuvas Republiku, Ungārijas Republiku, Maltas Republiku, Polijas Republiku, Slovēnijas Republiku, Slovākijas Republiku par Čehijas Republikas, Igaunijas Republikas, Kipras Republikas, Latvijas Republikas, Lietuvas Republikas, Ungārijas Republikas, Maltas Republikas, Polijas Republikas, Slovēnijas Republikas un Slovākijas Republikas pievienošanās Eiropas Savienībai, OV L 236, 23.09.2003., 17. lpp.
- ¹⁰⁰ Lieta 2004-01-06, minēta 98. zemsvītras piezīmē, 7. punkts.
- ¹⁰¹ Turpat.
- ¹⁰² Lūgumu sniegt prejudiciālo nolēmumu no visām ES dalībvalstīm statistikai sk. EKT Gada ziņojumu 2006, 100., 102. lpp. Pieejams: http://curia.europa.eu/lv/instit/presentationfr/rapport/stat/06_cour_stat.pdf
- ¹⁰³ Sk. arī "Pārskats par Latvijas Republikas dalību Eiropas Kopienu tiesas lietās no 2004. gada 1. maija līdz 2005. gada 31. decembrim", I daļa. Pieejams: http://www.tm.gov.lv/lv/daliba_es/ekt/Informativais%20ziņojums_280206.doc
- ¹⁰⁴ Informatīvais ziņojums "Pārskats par Latvijas Republikas dalību Eiropas Kopienu tiesas lietās no 2006. gada 1. janvāra līdz 2006. gada 31. decembrim", I daļa.
- ¹⁰⁵ Sk. pārskatus par Latvijas dalību EKT lietās, par 2004.-2005., 2006., 2007. gadu, Pieejami: http://www.tm.gov.lv/lv/daliba_es/ekt/lv_parstaviba.html
- ¹⁰⁶ Sk. Informatīvo ziņojumu "Par Latvijas kā Eiropas Savienības dalībvalsts Eiropas Kopienas dibināšanas līguma saistību izpildi", ko Ministru kabinets pieņēmis 2008. gada 29. janvārī.
- ¹⁰⁷ MK noteikumi Nr. 405 (2006. gada 16. maijs) "Latvijas Republikas nostājas projekta Eiropas Kopienas dibināšanas līguma pārkāpuma procedūras ietvaros sagatavošanas, saskaņošanas un apstiprināšanas kārtība", Latvijas Vēstnesis, Nr. 92(3460), 14.06.2006.
- ¹⁰⁸ Sk. EKT Gada ziņojums, 2006, 89. un 90. lpp. Pieejams: http://curia.europa.eu/lv/instit/presentationfr/rapport/stat/06_cour_stat.pdf
- ¹⁰⁹ EKT lieta C-193/07 Komisija/Polija, OV C 199, 25.08.2007., 15. lpp.
- ¹¹⁰ EKT lieta 294/83 Parti écologiste "Les Verts" / Eiropas Parlaments, [1986] ECR 1339.
- ¹¹¹ MK noteikumi Nr. 989 (2005. gada 20. decembris) "Kārtība, kādā tiek sagatavots un apstiprināts Latvijas Republikas nostājas projekts un nodrošināta Latvijas Republikas pārstāvība Eiropas Kopienu tiesā", Latvijas Vēstnesis, Nr. 207(3365) 24.12.2005.
- ¹¹² Pirmās instances tiesas (PIT) lieta T-369/07 Latvija/Komisija, OV C 269, 10.11.2007., 66. lpp. Sk. arī Joëlle De Sépibus, "Scarcity and Allocation of Allowances in the EU Emissions Trading Scheme - A Legal

Analysis", September 1, 2007, NCCR Trade Regulation Working Paper No. 2007/32; Dr. Sebastian Oberthür u. c., "Abschätzung zur Änderung der Treibhausgas-Emissionen in den EU-Beitrittsstaaten zur Vorbereitung der Verhandlungen im Rahmen der Ausgestaltung des Kioto-Protokolls - Im Auftrag des Bundesministerium für Umwelt, Naturschutz und Reaktorsicherheit", Ecologic - Institut für Internationale und Europäische Umweltpolitik, G II 1 - 45134 - 18/6, März 2001. Pieejams: <http://www.ecologic.de/modules.php?name=News&file=article&sid=742>

¹¹³ Sk. PIT lietu T-32/07 Slovēkija/Komisija, OV C 69, 24.03.2007., 29. lpp.; PIT lietu T-183/07 Polija/Komisija; PIT lietu T-221/07 Ungārija/Komisija, OV C 199, 25.08.2007, 41. lpp.; PIT lietu T-194/07 Čehijas Republika/Komisija, OV C 199, 25.08.2007., 38. lpp.; PIT lietu T-263/07 Igaunija/Komisija, OV C 223, 22.09.2007., 12. lpp.; PIT lietu T-368/07 Lietuva/Komisija, OV C 283, 24.11.2007., 35. lpp.; PIT lietu T-484/07 Rumānija/Komisija, OV C 51, 23.02.2008., 57. lpp.

¹¹⁴ Sk. arī V. Dombrovskis, Eiropas Parlamenta deputāts, "Ierobežot emisijas, nevis ekonomikas izaugsmi", Dienas Bizness, 2007. gada 27. jūlijs. Pieejams: http://www.jaunaislaiks.lv/news.php?id=80&news_id=520

¹¹⁵ EKT lieta C-273/04 Polija/Padome, 2007. gada 23. oktobra spriedums, [2007] ECR .

¹¹⁶ Sprieduma 86. punkts.

¹¹⁷ Sprieduma 87. punkts.

¹¹⁸ PIT lieta T-300/05 Kipra/Komisija. Sk. arī lietu T-316/05, izskatīšanā.

¹¹⁹ PIT lieta T-324/05 Igaunija/Komisija.

¹²⁰ Par valodu lietošanas noteikumiem ES sk., piem., EKT lietu C-379/87 Anita Groener/Minister for Education and the City of Dublin Vocational Educational Committee, [1989] ECR 3967.

¹²¹ EKT lieta C-161/06 Skoma-Lux, s.r.o./Celní ředitelství Olomouc, [2006] ECR.

¹²² PIT lieta T-185/05 Itālija/Komisija.

¹²³ Pārskats par Latvijas Republikas dalību Eiropas Kopienu tiesas lietās, no 2004. līdz 2005. gadam, III-2. daļa, minēts 2. zemsvītras piezīmē.

¹²⁴ EKT lieta 166/73 Rheinmühlen-Düsseldorf/Einfuhr- und Vorratsstelle für Getreide und Futtermittel, [1974] ECR 33, 2. punkts.

¹²⁵ 2007. gada 19. aprīļa likums "Par Eiropas Kopienu tiesas jurisdikcijas atzīšanu saskaņā ar līguma par Eiropas Savienību 35. panta nosacījumiem", Latvijas Vēstnesis, Nr. 72(3648), 5.05.2007. (spēkā kopš 2007. gada 19. maija).

¹²⁶ Latvijas Republikas Tieslietu ministrija, Informatīvais materiāls "Prejudiciāls jautājums Eiropas Kopienu tiesai", 2006. Pieejams: http://www.tm.gov.lv/lv/daliba_es/ekt/TM%20buklets.pdf

¹²⁷ Saskaņā ar oficiālo statistiku tiesvedība pirmās instances tiesās ilgst līdz 3 mēnešiem apmēram 50 procentos visu civillietu un 45 procentos lietu līdz 12 mēnešiem, apelācijas tiesvedība civillietās 50 procentos lietu ilgst līdz 3 mēnešiem un 35 procentos lietu - līdz 18 mēnešiem (sk. http://www.tiesas.lv/files/statistika/2007/civillietas/civillietas_1_instance_ilgums.xls un <http://www.tiesas.lv/index.php?id=2066>); administratīvajās lietās apelācijas tiesvedība gandrīz 80 procentos lietu ilgst no 6 līdz 24 mēnešiem (http://www.tiesas.lv/files/statistika/2007/admin/admin_apelacija_ilgums.xls).

¹²⁸ EKT lieta C-16/08 Schenker SIA/Valsts ieņēmumu dienests, Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu, OV C 92; 12.4.2008., 13. lpp.; Administratīvās apgabaltiesas 2007. gada 13. decembra lēmums lietā Nr. A42342905.

¹²⁹ Padomes 1987. gada 23. jūlija Regula (EEK) Nr. 2658/87 par tarifu un statistikas nomenklatūru un kopējo muitas tarifu, OV L 256, 07.09.1987., 1. lpp.

¹³⁰ EKT Lieta C-93/08 Schenker SIA /Valsts ieņēmumu dienests, Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu; OV C 128; 24.5.2008., 21. lpp.; Latvijas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta lieta Nr. A42314605, SKA-33/2008.

¹³¹ Padomes 2003. gada 22. jūlija Regula (EK) Nr. 1383/2003 par muitas rīcību attiecībā uz precēm, par kurām ir aizdomas, ka tās pārkāpj atsevišķas intelektuālā īpašuma tiesības, un pasākumiem, ko veic attiecībā uz precēm, kas ir pārkāpušas šādas tiesības, OV L 196, 02.08.2003., 7. lpp.

¹³² It īpaši sk. lietu Nr. A42342905.Minēta 27. zemsvītras piezīmē, 13.-15. punkts.

¹³³ Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta lieta SKA-34/2006 (Lursoft datubāze). Šajā lietā kasācijas sūdzības iesniedzējs norādīja, ka lēmums, ko pieņēmis pagaidu tieslietu ministra pienākumu izpildītājs nav spēkā, jo laikā, kad lēmums tika pieņemts, ES parlamenta vēlēšanu rezultāti jau bija paziņoti un ministra pienākumu izpildītājs jau bija EP deputāts. Augstākā tiesa noraidīja kasācijas sūdzības iesniedzēja prasību un lūgumu uzdot prejudiciālu jautājumu, norādot, ka attiecīgajā lietā nav būtiski noteikt, no kura brīža persona ir uzskatāma par ievēlētu EP un kad tā iegūst deputāta statusu. Sk. arī Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta lietu SKA-210/2004 (Lursoft datubāze).

¹³⁴ Kā norādīts Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta lietā SKC-134/2007 (Lursoft datubāze).

¹³⁵ Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta lieta SKA-149/2006 (Lursoft datubāze).

- ¹³⁶ Padomes 2002. gada 16. decembra Regula (EK) Nr. 1/2003 par to konkurences noteikumu īstenošanu, kas noteikti Līguma 81. un 82. pantā, OV L 1, 04.01.2003., 1. lpp.
- ¹³⁷ SKA-149/2006, 9.-12. punkts.
- ¹³⁸ EKT lieta 283/81 CILFIT un Lanificio di Gavardo SpA /Ministry of Welfare [1982] ECR 3415.
- ¹³⁹ SKA-149/2006, 9.3. punkts.
- ¹⁴⁰ Eiropas Līgums par asociācijas izveidošanu starp Eiropas Kopienām un to dalībvalstīm, no vienas puses, un Latvijas Republiku, no otras puses, OV L 26, 02.02.1998., 3. lpp.
- ¹⁴¹ EKT lieta C-302/04 Ynos Kft./János Varga [2006] ECR I-371
- ¹⁴² SKA-149/2006, 9.4.-9.5. punkts.
- ¹⁴³ Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta lieta SKA-45/2007 [Lursoft datubāze].
- ¹⁴⁴ Turpat, 12. punkts.
- ¹⁴⁵ Turpat.
- ¹⁴⁶ EKT lieta C-341/05 Laval un Partneri Ltd/Svenska Byggnadsarbetareförbundet, Svenska Byggnadsarbetareförbundet avd.1, Byggettan, Svenska Elektrikerförbundet. Sk. arī ģenerālvokāta Mengoci [Mengozi] secinājumus, kas sniegti 2007. gada 23. maijā.
- ¹⁴⁷ Sk., piem., Giovanni Orlandini, Right to Strike, Transnational Collective Action and European Law: Time to Move On?, Jean Monnet Working Paper 8/07. Pieejams: <http://www.jeanmonnetprogram.org/papers/07/070801.pdf>; Norbert Reich, Free Movement v Social Rights in an Enlarged Union - The Laval and Viking Cases Before the ECJ, 9 German L.J. (2008), p. 125; Ciaran O'Mara, Case C-341/05 Laval un Partneri v Svenska Byggnadsarbetareförbundet and others, Irish Employment Law Journal, 2007, 4(2), p. 61.
- ¹⁴⁸ Eiropas Parlamenta un Padomes 1996. gada 16. decembra Direktīva 96/71/EK par darba ņēmēju norīkošanu darbā pakalpojumu sniegšanas jomā, OV L 18, 21.01.1997., 1. lpp.
- ¹⁴⁹ Sprieduma 95. punkts.
- ¹⁵⁰ Sprieduma 101. punkts.
- ¹⁵¹ EKT lieta C-438/05 International Transport Workers' Federation, The Finnish Seamen's Union/Viking Line ABP, OU Viking Line EESTI, 2007. gada 11. decembra spriedums.
- ¹⁵² Spriedums, sk. 44., 69., 77. un 79. punktu.
- ¹⁵³ Informatīvais ziņojums "Pārskats par Latvijas Republikas dalību Eiropas Kopienu Tiesas lietās no 2006. gada 1. janvāra līdz 2006. gada 31. decembrim", II-2. daļa.